

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

השיעור נמסר
במוצאי שבת-קודש
ויקרא – דרשת שבת הגדול
ניסן התשפ"ה בשל"ו
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

חמשה בירורים ודיוקים בדברי מהרי"ץ זיע"א בעניין סעודה שלישית בערב פסח שחל בשבת, וכן כשחל יו"ט ראשון דפסח בשבת. וחיזוק ההיתר והצורך לאכול מאפה העשוי מקמח מצה עם מיני מתיקה, בער"פ שחל בשבת, בתורת סעודה שלישית.

תשובה למכתב מאת הרה"ג שר שלום מהאצרי הי"ו מנתיבות ת"ו, בעניין דלעיל.

ביאור מה שכתב מהרי"ץ זיע"א, וכתבתים בקונטרסי. על איזה 'קונטרס' מדובר? אם איסור אכילת חמץ בערב הפסח מחצות היום, לא היה מדאורייתא, אלא רק מדרבנן, אזי אולי סעודה שלישית היתה דוחה איסור זה. היכן הוא המקום שבו מהרי"ץ 'האריך בראיות' בעניין זה. והשגה על מ"ש התורת חכם ושושנת המלך, לגבי לצאת ידי חובת סעודה שלישית בלימוד תורה וקבלה, כי אין זאת מסקנת מהרי"ץ זיע"א.

לגבי תשובת מהר"י משרקי בספר רביד הזהב, שכתב כי אין לנו מצה עשירה, וכפי שכתב הרמ"א וכו'. שני הערות על המובא בס' באר מרים.

תוספת לדברים שנאמרו מפי מרן שליט"א ב'עצרת הרבבות' שנערכה בירושלם עיקו"ת. כוח הרע יותר גדול מכוח הטוב. מכתב שקיבל מרן שליט"א לגבי החיזוק שנתן לקהילה בירושלם עיקו"ת, בענייני קדושה וצניעות. חשיבות הקדמת גיל הנישואין. ובעניין גידול הבלורית. ובעניין 'רענון נהיגה' בהפרדה בין גברים לנשים.

בשבח החוברת 'באר הפסח' להרה"ג אליהו סויסה שליט"א, בעניין חוזר וניעור בפסח. ולגבי טחינה 'אחודה' שבכשרות בד"צ בית יוסף.

בעניין חשיבות אפיית המצות ע"י עובדים כשרים ונאמנים, שמתנזרים מכל המכשירים הטמאים. וכן לגבי סופרי סת"ם, שוחטים ובודקים, וכל העוסקים במלאכת הכשרות, וכן מלמדי תינוקות ומרביצי תורה, אשר משתמשים באינטרנט באיסור, בנים לא אָמון בס.

בשבח החוברת 'זאת חוקת הפסח', מאת הרה"ג שאול רצאבי הי"ו, שיצא לאור כעת במהדורא חדשה.

כל הזכויות שמורות למרן שליט"א

השיעור יוצא לאור ע"י מוסדות יד מהרי"ץ – בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" ובחברות "שערי יצחק" – 783

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא
כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש על ידי רבי איתן צפרי הי"ו, מהעיר אשדוד ת"ו, להצלחת בנו ר' נועם צפרי הי"ו, שיזכה לזיווג הגון משורש נשמתו במהרה, ולהצלחת כל בני משפחתו ברוחניות ובגשמיות, בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

וכן ע"י רבי דוד בן יהודה לוי הי"ו, מהעיר כפר סבא ת"ו, שיזכה לזיווג הגון משורש נשמתו במהרה, בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

וכן ע"י רבי אהרן נפתלי בן עזרא הי"ו, מארצות הברית, לרפואת בנו יהודה הזקוק לרפואה שלמה במהרה, בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ. כי אני י"י רופאך.

כמו כן ע"י רבי אברהם בן שלמה כפיף (אח של ידידנו החשוב רבי ברוך) הי"ו, מארצות הברית – ב"ה ירבו כמותם בישראל, כשמו 'ברוך' יהיה, וכן אחיו אברהם – לרפואת בתו חוה אורה שתחיי שכלי השמיעה שלה יתפקדו כראוי, בעבור שהתנדבו למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

וכמו כן השיעור מוקדש ע"י רבי שבתי בן יעקב הי"ו, מארצות הברית. לעילוי נשמת סבו רבי יעקב בן חיים ז"ל, תנצב"ה.

בעבור שהתנדב למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

וכן להצלחת הרב יוסף חיים ארצי שליט"א, מארצות הברית, להצלחתו ולהצלחת נות ביתו וכל בני משפחתו, בעבור שהתנדב בעין יפה לכולל נתיבות מהרי"ץ.

כמו"כ מוקדש השיעור ע"י ידידנו הרב עוז שלום ערק הי"ו, לע"נ אחיו ינון בן אברהם, שהשבוע ימלאו י"ב חדשים לפטירתו, תנצב"ה. בעבור שמתנדב למוסדות נתיבות מהרי"ץ. כתוב פה 'מתנדב' בלשון הוה, ב"ה הוא באופן קבוע משתדל בעניינים רבים, אי אפשר לפרטם על רגל אחת. בכל אופן, שפע ברכה ממעון הברכות לכל עושי טוב.

וכן נתנם ע"י ידידנו הרב אהד נהרי הי"ו לרפואת אמו ציונה בת אהרן תחי', בתוך שאר כל חולי עמו ישראל. ב"ה גם הוא עושה הרבה דברים טובים, כן ירבה וכן יפרוץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, והזקוקים לרפ"ש – השם ברוך הוא ישלח להם רפ"ש בתוך כל חולי עמו ישראל, וישלח ברכה רוחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

חמשה בירורים ודיוקים בדברי מהרי"ץ זיע"א בעניין סעודה שלישית בערב פסח שחל בשבת, וכן כשחל יו"ט ראשון דפסח בשבת. וחיזוק ההיתר והצורך לאכול מאפה העשוי מקמח מצה עם מיני מתיקה, בער"פ שחל בשבת, בתורת סעודה שלישית.

הבאנו כבר בס"ד [בשיעור הקודם], את התחלת לשון כבוד גדולת קדושת מהרי"ץ זצוק"ל [בעין חיים חלק ב' דף ב' ע"א, סדר 'תיקון פסח'], בעניין ערב פסח שחל בשבת, וז"ל, משיירין מזון שתי סעודות, לצורך השבת.

וסעודה שלישית, יש אומרים דיחלוק סעודת שחרית, ותעלה לו לסעודת מנחה. ויש אומרים, דכיון שזמנה אחר זמן מנחה דוקא, אינו יוצא אם עושה אותה בשחרית. לכן

יעשנה במצה עשירה, או ישתה רביעית יין, והוי במקום סעודה. כך כתבו האחרונים, ושכן דעת הזוהר פרשת אמור.

כעת ישנה כאן פסקא, שעדיין לא הבאנו אותה, ולא דיברנו עליה כלל. שתי שורות אחרי כן. לפני כן המדובר הוא, כאשר חל י"ד בניסן בשבת, ויום טוב הוא ביום ראשון. אולם כעת מדובר, וכשחל י"ט הא' דפסח בשבת, פשיטא דבעי לאכול כזית פת ממצה, כיון שהותרה הותרה.

מהרי"ץ מדבר לגבי חוץ לארץ, שישנם שני ימים טובים שלגליות. ניכר שהיה נדון על כך בזמנם, דנו בזה חכמי דורו. כך משמע מדבריו כאן, וגם מדבריו בשו"ת פעולת צדיק [חלק ג' סימן קע"ד], וכן משו"ת רביד הזהב. כי כיון שישנם שני ימים טובים, והרי עושים גם בלילה השני את כל הסדר, אמירת ההגדה ואכילת מצה ומרור וכו', כנראה היו כאלה שחשבו והורו שאסור לאכול מצה בסעודה שלישית, בכדי שתהא אכילתה בלילה שלאחר מכן לתיאבון. אומר על כך מהרי"ץ, כי פשיטא שחובה לאכול פת ממצה, מכיון שישנה חובה לקיים סעודה שלישית בשב"ק. בשלמא כאשר זהו רק יום טוב, אזי אוכלים רק שתי סעודות, אין צורך בסעודה שלישית, משא"כ בשבת. נכון שבמוצאי שבת זהו יו"ט שני, וצריכים שוב הפעם לאכול מצה, אולם כיון דהותרה – הותרה! אין איסור אכילת מצה אז.

דאם לא כן, איך סעד סעודת שחרית?

ועוד ראיות הרבה, אין כאן מקומן. וכתבתים בקונטרסי, עיין שם. עד כאן לשון מהרי"ץ.

לפני שאמשיך, ברצוני להגיד לכם, כי הנני מודה ומשבח לאדון העולמים, ממש 'ברוך אשר הנחני בדרך אמת', דברים שלא חשבתי עליהם, לא פיללתי ולא מיללתי מראש.

כוונתי לגבי מה שהיתרנו את עניין המאפה – העוגה, בערב פסח שחל בשבת – ה"ה בכל ערב פסח רגיל, אבל גם השנה שחל ע"פ בשבת – בתורת סעודה שלישית. למרות שהנני יודע, כי רבים אסרו את הדבר. מן השמים חיזקני ואימצני המקב"ה לעמוד על ההיתר הזה, כפי

שערי יצחק – השיעור השבועי

למשל בשלחן ערוך עם פירוש שתילי זיתים [סימן תמ"ד], אשר מסתמא היה מונח לפני מהרי"ץ באופן קבוע, הביא את ההלכה הזאת בזה"ל, ארבעה עשר שחל להיות בשבת וכו', סעודה שלישית זמנה אחר מנחה, ואז אינו יכול לעשותה לא במצה ולא בחמץ, אלא במצה עשירה. וצריך לעשותה קודם שעה עשירית.

כבר דיברנו על כך, שמרן בשלחן ערוך, וכן השתילי זיתים, לא הביאו את העניין של חלוקת סעודת שחרית לשתים. רק מהרי"ץ הביא את הדעות הללו, לגבי סעודת שחרית. כי לדעת הש"ע וסיעתו, לא יוצאים בכך ידי חובה. רואים כי למהרי"ץ היה עניין מיוחד, לעשות את הסעודה השלישית מה שיותר כדין, אפילו אם ניכנס בפירצה דחוקה, כדעת הי"ש אומרים שתעשה זאת בשחרית, כי בכך הרווחת שעשית את הסעודה בפת ממש. שהרי לאחר זמן מנחה, כבר קשה למצוא פתרונות. הוא מתאמץ על כך.

עכ"פ בשת"ז כתב – לגבי המלים אינו יכול לעשותה וכו' ולא בחמץ – בזה"ל, דהא אחר חצות הוא (לבוש סק"א). 'אלא במצה עשירה' – שנילושה במי פירות בלי תערובת מים כלל (שם).

וצריך לעשותה קודם שעה עשירית – דמשם ואילך אסור לאכול שום פת, כמו שיתבאר סימן תע"א ס"א (שם). ואם אין לו מצה עשירה, יקיימנה במיני פירות. ואם יש לו בשר ודגים, הוא עדיף (מגן אברהם סק"ב). ומכל מקום, בין שמקיימה במיני פירות, בין במצה עשירה, נכון ליזהר שלא יאכל אלא כזית, כדי שיאכל מצה לתיאבון (פרי חדש סוסק"א).

והרשב"י היה עוסק בתורה במקום סעודה שלישית (שני לוחות הברית [פסחים סימן י"ט] בשם הזוהר [פרשת אמור דף צה ע"א]).

השת"ז כתב, 'היה עוסק בתורה'. אולם בזוהר מודגש יותר, שרשב"י עסק אז במעשה מרכבה. כנראה שישנם המבינים, שזהו לאו דוקא. או שהכל לפי 'האדם'. מי שיעיין בספרי האחרונים, יבין את העניין. אינני בא ללקט או

שהבאנו בס"ד כי ישנם עוד מגדולי ישראל שמתירים. לא התפעלנו מכך, שישנם רבנים רבים האוסרים. זאת ממש סייעתא דשמיא. בעזרת ה', לפי המהלך שאגיד לקמן, הדבר מכוון ממש לדעת מהרי"ץ, כי זהו מה שצריכים לעשות, ורק עי"כ יוצאים ידי חובת סעודה שלישית, עכ"פ לכתחילה זהו מה שצריכים לעשות. לאט לאט, הדברים יובנו בעזה"ת.

לגבי דברי מהרי"ץ דלעיל, צריכים לשאול כמה שאלות.

דבר ראשון, מהרי"ץ אומר בזה"ל, 'ויעשנה במצה עשירה'. מי שיודע, בארץ תימן לא ידעו מה זאת 'מצה עשירה'. אין מציאות כזאת. לא עשו זאת אף פעם, לא רק בערב פסח. א"כ לכאורה מהרי"ץ הא כיצד כתב לנו כאן עצה, אשר איננה מציאותית.

דבר שני, לגבי מ"ש 'או ישתה רביעית יין, צריכים לדעת מהו המקור? כי בספרי הפוסקים, קשה למצוא מקור לכך.

שלישית, האחרונים כתבו, שהאדם יעשה את הסעודה השלישית, בבשר ובפירות. וישנו גם נדון, מה יותר עדיף? האם הבשר, או הפירות? והאם משבעת המינים? אולם מהרי"ץ, לא הזכיר זאת. הוא התעלם מכך לגמרי. ומי שקורא את דברי מהרי"ץ באופן שטחי, יכול לומר לעצמו כי מסתמא 'הוא הדין, כאילו מהרי"ץ אמר בלשון 'כגון'. ברם, מהרי"ץ לא כתב 'כגון', אלא כתב 'ויעשנה במצה עשירה, או רביעית יין'. הוא הביא דבר אשר לא היה מפורסם בספרי הפוסקים, ומאידך בשר ופירות – שזהו דבר יותר קל ומצוי – מכך הוא מתעלם. והדבר אומר דרשני.

שאלה נוספת – זהו הדבר הרביעי – לגבי מ"ש מהרי"ץ, 'וכתבתים בקונטרסי'. היכן הוא הקונטרס הזה? האם נאבד לנו הקונטרס הזה? עוד דבר – חמישי. מהרי"ץ מביא כי כך כתבו האחרונים, 'ושכן דעת הזוהר'. אם מזכירים את הזוהר, הרי החידוש העיקרי בדברי הזוהר שם הוא, שרשב"י עשה את הסעודה השלישית, בלימוד של מעשה מרכבה. ואת זאת, מהרי"ץ לא הביא. הוא התעלם מכך לגמרי.

ועוד אודה על של עתה, אשר בשפלנו זכר לנו, בשיעור מוצש"ק ויקהל התשפ"ה – הבאנו אז את מה שהוא עורר, באמצעות בני הרה"ג שאול הי"ו – בדבר זמן קיום סעודה שלישית בע"פ שחל בשבת, אליבא דמרן גאון עוזנו מהרי"ץ זיע"א. ואמר מרן שליט"א, שמדברי מהרי"ץ משמע, שמעיקר הדין יכול לקיים סעודה שלישית בשבת זו על ידי חלוקת הסעודות לשנים, אף בלא לאכול אח"כ שוב אחר המנחה, [אמנם סיים שמשורת הדין יש לעשות שתי העצות גם יחד].

ואמנם יש תחת ידי קונטרס שכתבתיו בשנת התשפ"א בעניין זה גופא, וכבר אז כתבתי שפשוט שאין כוונת מהרי"ץ והשע"ה לעשות עצה זו בנפרד, ולא העלתי על דעתי שיש להימלך בזה אצל מורינו שליט"א, מרוב פשטות הדבר לעניותי. ומאחר שלעת עתה הוספתי שם דברים בתוספת מרובה על העיקר, והארכת בעניותי בדעת מהרי"ץ בזה, אמרתי שלא נכון הדבר להדפיסו בלא שמורינו שליט"א יעבור על הדברים, אחר שידוע לכל מכירי כי אנא זעירא דזעירא דמן חבריא, ואשר ידיעותי הן דלות מן הדלות ודקות מן הדקות, שדופות הן ואף כחושות, מה גם שהנני מופלג ורחוק מהוראה, וממ"ח קנייני התורה, ומי אשר יפנה עינו לכתביי בזה. ומאחר שכבר ידוע ומפורסם לכל כי מורינו שליט"א ליבו רחב כאולם, ואיהו מרא דמשנתו של מהרי"ץ בכל מקום, וייתכן שיש בידי מורינו להשיב על הדברים שכתבתי בעניותי, ומאחר שכוונתי היא לתועלת ולזיכוי הרבים, הרי שאינו דומה מה שאדפיס את דבריי בצמצום, ועוד שקרוב לוודאי שדברי קטן כמוני לא יתקבלו בלב רוב העם, ואמנם אם מורינו שליט"א יגלה דעתו בזה, אם להך גיסא אם לאידך גיסא, הרי שתצא מזה תועלת גדולה להמון העם הצמאים לשמוע מתורתו, שהלא הפעם הבאה שיחול פסח במוצ"ש הוא רק בעוד עשרים שנה, ואודה מאוד אם יפנה רבינו מזמנו הפנוי לעיין בזה. ואעתיק את עיקרי תוכן הדברים שכתבתים בקונטרסי.

לסכם את מה שכתבו רבותינו האחרונים, כיון שהדברים כבר כתובים, אלא רצוני להגיד את הדברים אשר נתחדשו בס"ד, להוסיף.

תשובה למכתב מאת הרה"ג שר שלום מהאצרי הי"ו מנתיבות ת"ו, בעניין דלעיל.

דבר נוסף – לפני שנמשיך – בכדי שנעמוד על מה שאנחנו רוצים ליישב, בעזרתו יתב'.

קיבלתי מכתב ארוך – אפשר לומר 'קונטרס' – מידידנו הרב שר שלום מהאצרי הי"ו, מהעיר נתיבות ת"ו, בנו של ידידנו הרב יואב יצ"ו מהעיר עמנואל ת"ו.

דרך אגב, גם להם מגיע הרבה ברכות. הרב יואב הוא ידיד ותיק שלנו, וב"ה הוא מגיה בזמן האחרון את השיעורים שאנחנו מדפיסים ומפיצים במהדורא שנייה. בלי עין הרע, הוא קולע על השערה ולא יחטיא. מוצא את כל שגיאות הדפוס, ממש באופן נפלא ומדויק. יישר כוחו.

כעת בנו הרב שר שלום, ישב על הנושא הזה, על השורות הללו שכתב מהרי"ץ, ועל מה שדיברנו לגביהם. אי אפשר לקרוא לפניכם את הכל, אגיד כעת רק את העיקר, והעורך ידפיס את הכל [וכדלקמן]. הוא כתב שם לגבי הרבה עניינים, אולם אביא רק מספר נקודות ממש, אולי אפילו לא 'ראשי פרקים'. בכל אופן בשיעור הנדפס, מי שירצה ללמוד זאת, יקרא את הכל, כי ישנם כאן דברים מאד חשובים.

וזה לשונו במכתבו, ניסן התשפ"ה.

לכבוד מרן עמוד ההוראה פוסק עדתינו המדריכנו בנתיבות אורה, הגאון הגדול רבי יצחק רצאבי שליט"א.

ראשית, אודה מאוד מאוד על המסירות הגדולה למען זיכוי הרבים בכל ספריו. וכיהודה ועוד לקרא אזכיר, שמשחר נעוריי גודלתי וחונכתי על ברכי פסקי מורינו שליט"א, בהדרכת אבי מורי הרב יואב שליט"א, ומשחר נעוריי עוד בהיותי לומד בישיבה הסמוכה (בבנין תורה ושלום) הייתי זוכה לדלות מים צלולים בשמיעת שיעורים במוצש"ק, וזכיתי לעלות וליכנס בקודש פנימה כמה פעמים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

סעודה", ויש לחקור ולברר היכן הוא סיום הבאת הי"א בתרא, האם יש לקרות כל לשון זה בחדא מחתא והיינו שהכל הוא מדעת הי"א, וגם מש"כ לכן יעשנה במצה עשירה וכו', או שיש לקרות את דבריו כך, "וי"א דכיון שזמנה אחר המנחה דוקא אינו יוצא אם עושה אתה בשחרית". ומכאן ואילך מה שסיים המהרי"ץ וכתב "לכן יעשנה במצה עשירה או ברביעית יין והוי במקום סעודה", הוא הכרעת עצמו.

והנה מהרי"ץ לא ביאר וציין במדויק מהיכן לוקחו ב' דעות אלו שהביא גבי זמן הסעודה, וכן לא ציין במדויק מהו המקור לכך שאפשר לקיים סעודה שלישית ברביעית יין, ועל כן אמרתי לברר הענין ולבאר מהיכן לקח מהרי"ץ דברים אלו, וכדי שיובנו הדברים, אתנהלה לאיטי לפי סדר הדברים כדי לברר את הדבר לאמיתו.

הנה מש"כ בראשית דבריו "יש אומרים שיחלק סעודת שחרית לשתים ותעלה לו לסעודת מנחה", מקור הדברים הוא בב"ח ומג"א.

ומש"כ "יש אומרים דכיון שזמנה הוא אחר מנחה אינו יוצא ידי חובה אם עושה אותה בשחרית", הלא זה דעת הטור ושולחן ערוך בסי' רצ"א שכתבו שהמקיימה קודם לכן לא יצא ידי חובתו, [ומה שציין לאחרונים ולזהר, משמע שכולהו בחדא מחתא ולא לצדדין קתני, שכתב "כן כתבו האחרונים ושכן דעת הזוה"ק, היינו שכללם בחדא, ומעתה הרי מה שציין לזהר ולאחרונים, בוודאי אין כוונתו לא לי"א קמא ולא לי"א בתרא, דאדרבה בזהר משמע שבשבת זו סעודה זו נדחית כמש"כ מג"א בשם של"ה בסי' תמ"ד, וכ"ה בבהגר"א שם].

ומש"כ "לכן יעשנה במצה עשירה", המקור לכך הוא דעת מרן בשו"ע שהביא שכתב שכיון שאינו יכול לעשותה לא במצה ולא בחמץ, לכן יעשנה במצה עשירה, ולדידיה בעינן דוקא מצה עשירה, דהוי בכלל "פת", ואזיל לשיטתו בסי' רצ"א, שכתב שצריך

הנה מורינו שליט"א בשיעורו השבועי מוצש"ק ויקהל התשפ"ה (עמוד 6) אחר שהביא את לשון מהרי"ץ הנ"ל, אמר שמשמע מלשון מהרי"ץ שמעיקר הדין יכול לעשות את אחת משתי העצות, דהיינו שלפי העצה הראשונה של חלוקת שחרית לשתים, מעיקר הדין אינו צריך להוסיף אח"כ ולאכול אחר זמן המנחה בשנית לשם סעודה שלישית, עוד הוסיף, שאעפ"י שזהו נגד דעת הרבה ראשונים והרמב"ם ומרן השו"ע, מ"מ מהרי"ץ זיע"א הוא עמוד ההוראה שלנו ומדבריו משמע שהדבר אפשרי לחלק את סעודת הבוקר לשנים בלא לאכול בשנית לאחר המנחה, ושלא כדעת הרמב"ם והשו"ע, והוסיף, שישנם גאונים עוד לפני הרמב"ם שסברו כן. עד כאן דברי מרן שליט"א בזה.

וכאן התם שואל, לכאן נראה דאדרבה, כוונת מהרי"ץ היא להכריע להלכה ולמעשה שיש לקיים את הסעודה שלישית דוקא אחר המנחה, וכוונתו לשלול את האופן הראשון שהביא לחלק את סעודת שחרית לשתים, הנה לשונו מהרי"ץ כך הוא, "וסעודה שלישית יש אומרים דיחלוק סעודת שחרית ותעלה לו לסעודת מנחה ויש אומרים דכיון שזמנה אחר מנחה דוקא אינו יוצא אם עושה אותה בשחרית לכן יעשנה במצה עשירה או ישתה רביעית יין והוי במקום סעודה" והוסיף וכתב במוסגר וז"ל, כן כתבו אחרונים ושכן דעת הזוהר פרשת אמור עכ"ל. ויש לדקדק היטב בעיון דבריו 'כ"כ אחרונים ושכן דעת הזוהר', על מה קאי, א' על ב' העצות גם יחד. ב' על העצה הב' לחוד לקיים סעודה שלישית אחר המנחה במצה עשירה או ברביעית יין. ג' על סיום דבריו "לכן יעשנה במצה עשירה או ישתה רביעית יין והוי במקום סעודה". ד' על סיום דבריו "או ישתה רביעית יין ושכן דעת הזוהר פרשת אמור".

עוד יש לחקור ולברר, דהנה לשון מהרי"ץ הוא, "וי"א דכיון שזמנה אחר המנחה דוקא אינו יוצא אם עושה אותה בשחרית לכן יעשנה במצה עשירה או ברביעית יין והוי במקום

לעשותה בפת דוקא אם לא בשעת הדחק כשהוא שבע ביותר, עיי"ש.

ומש"כ "או ברביעית יין והוי במקום סעודה", יש לברר מהו המקור לזה, דהנה לפום ריהטא לא מצינו בפוסקים דרביעית יין מהני לסעודה שלישית, שכן בסי' רצ"א הביא מרן את הדעות די"א שאפשר לקיימה בבשר ודגים, וי"א אפי' בפירות, והכא בסי' תמ"ד כתב מרן שיעשנה במצה עשירה, והרמ"א כתב שיעשנה במיני פירות או בשר ודגים, ולא הוזכר בפוסקים כלל שיכול לעשותה ביין, ואדרבה מהא דלא הביאו עצה זו שיקיימה ברביעית יין, משמע דלא מהני, ומעתה צ"ב מנא ליה למהרי"ץ שיכול לקיימה ביין, עכ"פ בערב פסח שחל בשבת.

אכן תשובה לדבר אנו מוצאים בסיום דברי מהרי"ץ, שכתב, "כן כתבו אחרונים ושכן משמע בזהר פרשת אמור". ונקדים את דברי הזוה"ק שם (והעתקתי הגירסא כפי הנמצא בשל"ה הק') וז"ל, סעודתא דשבת אתדחייא בכמה גוונין (סעודה שלישית בע"פ שחל בשבת, נדחית מכמה טעמים) חד בגין מצות ומרורים דבעי בר נש דישתכח תאיבא (היינו משום שצריך לקיים מצוות מצה ומרור כשהוא תאב) וחד בגין פסח והא נהמא לא אשתכח משש שעות ולמעלה דסידורא דפתורא בלא נהמא לאו הוא סידורא (וטעם נוסף הוא משום שאי אפשר לקיימה בפת, וסידור השולחן בלא פת לא מהני) ואי תימא בחמרא חמרא שרי בגין דתאב לבא (ואם תאמר ביין, יין מותר משום שגורר תאוות המאכל) אבל מיומי אשתדלנא דלא בטילנא סעודתא דשבת אינון יומי דאשתכח ביה בהאי יומא חקל תפוחין קדישא אתבריך ומתברכיך עילאין ותתאין והאי יומא קישורא איהו דאורייתא. אמר רבי אבהו הכי הוה עביד רבי שמעון בזמנא דאסתלק סעודתא דשבתא מסדר פתוריה ואשתדל במעשה מרכבה והוי אמר הא סעודתא דמלכא דייתי למיכל גבאי בגיני שבת. עכ"ל.

והנה המג"א הביא בשם השל"ה, וכן הוא בבהגר"א בסי' תמ"ד, דמדברי הזוה"ק הנ"ל מבואר דדעת רשב"י היא שבשבת זו נדחית סעודה שלישית לגמרי, ובטעם הדבר מבואר בבהגר"א שהוא משום דלדעת רשב"י אף סעודה שלישית א"א לקיימה אלא בפת, וכדמשמע שם בזהר, 'דסידורא דפתורא בלא נהמא לאו הו סידורא' ולכן סיים שם רבי אבהו 'היכי עביד רבי שמעון וכו', ואשתדל במעשה מרכבה'.

אלא שהנה אחר שאמר רשב"י דאין סידור סעודה בלא לחם, אמר זאי תימא בחמרא חמרא שרי משום דתאיב ליבא, ולכאורה משמע שיכול לקיים את הסעודה שלישית ביין [שבזה אין חשש שישבע על ידי היין כמו בלחם. ולפי"ז צ"ל שייך חשוב הוא כמו לחם. וקצת צ"ע דהא מקודם לכן אמר דאין סידור השולחן בלא לחם. וי"ל דאין חשוב כמו פת יותר מפירות].

וכן מבואר להדיא בשל"ה הק' (ריש פסחים אות כ') שכ' וז"ל, ובזהר איתא שישלים הסעודה השלישית בדברי תורה וביין. [ולא כתב ש"השלים" (הרשב"י) אלא ש"ישלים", היינו שלקח מזה השל"ה הנהגה והוראה לציבור].

וכן מצינו שלמד כן בדברי הזוה"ק והשל"ה בספר תהלה לדוד, שהיה אחרי מהרי"ץ, (אורטנברג, סי' רצ"א סוס"ק ב) שכ' וז"ל, ולענין אם יוצאין ביין עי' בזוה"ק ח"ג דף צ"ה ע"א וכו', עכ"פ משפט לשון הזוה"ק מבואר דיוצאין ביין, וכ"כ השל"ה במסכת פסחים, עכ"ל.

וכ"כ מסברא דנפשיה לדינא בספר תורת שבת (וויל, סי' רצא ס"ק ח') וז"ל, צ"ע מדוע לא אמרי' שיקיים סעודה שלישית ביין שהרי פסקינן (סי' רעג סעי' ה) שייך נחשב לסעודה ולא פירות, ואין להקשות מדסמכי סעודה שלישית אתלתא היום ושם אכילה כתיב לכן צריך שיהיה סעודתו מדבר מאכל דאם כן לענין קידוש במקום סעודה נמי נימא הכי, ודוחק לומר דיצא ידי קידוש במקום סעודה

שערי יצחק – השיעור השבועי

שחל בשבת? זאי תימא בחמרא, חמרא שרי, משום דתאיב ליבא. היין מותר, מפני שהוא גורר את תאות המאכל.

מכאן לקחו, כי אפשר לעשות את הסעודה השלישית אז ביין. וזהו מה שמהרי"ץ כתב, רק שהוא הוסיף את המלה 'רביעית' יין.

לגבי העניין של אפשרות רביעית יין בענייננו, דנו בכך בהרבה ספרים. כגון האגרות משה [ח"ד מאורח חיים סי' ס"ג ענף ח'], ובשו"ת דברי יציב [או"ח סי' קל"ג], ועוד לפני כן בספר תהלה לדוד, ותורת שבת על או"ח סי' רצ"א.

וכן בספרי יתר חכמי זמנינו, שמירת שבת כהלכתה [פרק נ"ו דף ר"ה סוד"ה ואס], וס' ערב פסח שחל בשבת להר"צ כהן [פכ"א סעיף ג' דף קמ"ט], ושם העלה ג"כ דעת מהרי"ץ, פסקי תשובות [סי' רצ"א אות ו' דף תקט"ז], וכן בקובץ ויען שמואל [י"ב, מדף תק"צ אות י'], ישנה אריכות על הנושא הזה. זה אומר בכה, וזה אומר בכה.

אולם ברוך ה', לדידן, יש את מהרי"ץ שהורה לנו את הדרך. 'עשה לך רב, והסתלק מן הספק'.

*

אבל הנקודה שמדגיש הרב שר שלום יצ"ו, היא מה שהוא כותב בזה"ל, ומעתה נשוב לבאר את דעת מהרי"ץ בהאיי עניינא, וקודם לכן נקדים מה שכ' מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק ח"ג סי' קע"ד, שהאריך להעמיד שאף לפי דעת הזוה"ק יש לקיים סעודה שלישית אף בשבת שהיא ערב יו"ט, ובסוף תשובתו הביא את דברי המקובל רבי חיים הכהן תלמיד מהרח"ו, בספרו טור ברקת וז"ל, והנה מבואר לך היטב מל' הרב טור ברקת דאפי' בי"ד שחל בשבת דסעודת הלילה דיי"ט א' הוי דאוריתא דכתי' בערב תאכלו מצות חייב לאכול פת עשירה דלא סגי בלא פת כל שכן כשחל י"ט א' בשבת שכבר הותר באכילת המצה בלילה וגם בשחר ולא נשאר כי אם חששת לתיאבון ולתקן זה קל הוא שיאכל כזית לבד דבהכי מקריא אכילה וקיום סעודה כדקי"ל בכל דוכתא. ומי בקי בחדרי הזוהר

אבל אינו יוצא משום סעודה, ולע"ד עדיף הוא שתיית כוס יין מאכילת פירות עכ"ל.

*

הוא ישב לברר את כל הנושא, מספרי הראשונים והאחרונים, ובעיקר לדקדק בדברי מהרי"ץ בעניין שלנו. ומהיכן מהרי"ץ לקח את העניין של יין וכו'. והמסקנא שלו היא, שמהרי"ץ הכריע כפי הדעה השנייה. דהיינו, מה שמהרי"ץ כתב 'עשנה במצה עשירה', זאת היא ההכרעה של מהרי"ץ עצמו. הוא הביא יש אומרים ויש אומרים, ומסקנתו של מהרי"ץ היא לעשותה במצה עשירה, דהיינו כדעת הי"א בתרא.

ולגבי מ"ש מהרי"ץ, 'כך כתבו האחרונים', הדבר חוזר כלפי היין. וכן המלים, 'זשכך דעת הזוהר'. כי המקור לעניין של יין בנ"ד, הוא בספר הזוה"ק.

האמת היא, כי בזוה"ק פרשת אמור [דף צ"ד ע"ב], ישנה שם שקלא וטריא בעניין זה, של סעודה שלישית ביו"ט שחל בשבת, ובערב יו"ט שחל בשבת. אולם המפרשים נבוכו, המקובלים והפשטנים, בביאור העניינים, כיון שישנם שם דברים מאד עמוקים. הדברים כתובים ברמזים.

ודרך אגב, ישנם כאלה האומרים, כי בספר הזוה"ק כתובים דברים, אשר מי שאינו מבין את הפנימיות שלהם, הוא יבין בדיוק ההיפך. וזאת גופא המטרה. שמי שאינו מבין, שלא ידע. דהיינו, לעזור את עיני האנשים, שמי שאינו ראוי שלא ידע. רק באופן זה, ניתנה הרשות לפרסם את ספר הזוה"ק. כי לכאורה, למה עד אז לא כתבו זאת? הרי רבי עקיבא, שהיה לפני רשב"י, לכאורה הוא היה בדרגות יותר גבוהות. אלא התשובה, מפני שרשב"י ידע ויכל לכתוב את הדברים, בצורה נסתרת. ואכמ"ל.

עכ"פ ישנה מבוכה גדולה, כיצד לפרש את דברי הזוה"ק. על כן אי אפשר להיכנס אל השקלא וטריא המובאת שם, כי זהו ממש בבחינת 'מים שאין להם סוף'.

בכל אופן, המלים הללו כתובות בזוה"ק. הזוהר שואל, איך עושים סעודה שלישית בערב פסח

מעתה, מה שציינ מהרי"ץ לאחרונים ולזוה"ק, לא קאי על הי"א בתרא "דצריך לקיימה אחר מנחה ובל"ז לא יוצא ידי חובה", אלא על האי חידושא דרביעית יין, מעתה יש לומר בבירור, שסיוס הבאת הי"א בתרא במהרי"ץ, הכי הוא, "ויש אומרים דכיוון שזמנה הוא אחר מנחה בדוקא אינו יוצא אם עושה אותה בשחרית". וכאן הוא סיוס הבאת הי"א בתרא, ומקורם אינו צריך ציון לאחרונים כמובן, שהלא הם גלויים לפנינו, הטור וש"ע.

כי לכאורה, למה מהרי"ץ היה צריך להביא שכך כתבו האחרונים, הרי כבר בשלחן ערוך כתוב לעשות סעודה שלישית במצה עשירה. ומכאן ואילך מש"כ "לכן יעשנה במצה עשירה או ברביעית יין" הוא הכרעת מהרי"ץ גופיה, ואינו סיוס הבאת הי"א בתרא, ודברי מהרי"ץ עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, שברור שמש"כ "לכן יעשנה במצה עשירה", הוא עפ"י מה שהביא בסוף תשובתו בפעו"צ שם, את דברי הרב טור ברקת שהאריך לבאר מדוע עדיף לעשותה במצה עשירה וכהכרעת מרן, משום דבעינן "פת", ומה שסיים "או ברביעית יין", הוא משום מאי דמשמע ליה בזוה"ק וכמו שציינ לשם. ולשון מקורו של מהרי"ץ "כן כתבו אחרונים ושכן דעת הזוה"ק פרשת אמור", מורה להדיא שהכל ענין אחד, ואין לומר שלצדדין קתני והיינו, ש"וכן כתבו אחרונים" קאי על הי"א בתרא או קמא או תרווייהו, "ושכן דעת הזוה"ק", הוא קאי על רביעית יין, ופשוט דליתא, שהרי חיבר הדברים וכתב ושכן דעת הזוה"ק, ופשוט, עוד י"ל בנוסח אחר והוא, שמש"כ כן כתבו אחרונים ושכן דעת הזוה"ק", כוונתו על כל ענין זה בכללותו, שיש לקיים סעודה שלישית בשבת זו, וכמו שהאריך בתשובתו שם, לאפוקי מהדעות דס"ל דלפי הזוה"ק סעודה זו נדחית מכל וכל, והבוחר יבחר. אך יותר נראה כנ"ל, שזה קאי על הרביעית יין, שהוא חידוש ולא סגי בלא הבאת מקור לחידוש זה, וכמו שנתבאר.

יותר מהרב ט"ב אשר יצק מים ע"י מהרח"ו רבו זלה"ה ואפי' הכי לא דבר בזה להימנע מלסעוד, אדרבה הזהיר בקום עשה שלא לבטל הסעודה מטעם שהוא כנוי אל הייחוד ומוכרח אתה לומר (מטעם) דהרשב"י ענה מודים דרבנן וחש לדברי רב המנונא שלכך אמר אבל מיומאי לא בטילנא סעודתא חדא אלא שעמד בפניו כשחל י"ד בשבת ואפ"ה היה מבקש צדדין לקיימה ולכן כל הבאים אחריו המקובלים שותי מימיו לא דברו מזה כלום אך אמרו שצריך למעט ליתן מקום לאורח הבא וכמ"ש גם החסיד בעל של"ה מה גם שהפ' כתבו בפירוש שצריך לסעוד סעודה ג' אפי' בחל י"ד בשבת כמוזכר (מה גם שהפ' כתבו בפ' שצריך לסעוד סעודה ג' אפי' בחל י"ד בשבת כמוזכר)... חד מנייהו לעורר על זה רק הניחו הדבר כדין שאר שבתות. וכו' עכ"ל. ומעתה נבוא במטותא לתכליתם של דברים, שמש"כ מהרי"ץ 'כן כתבו אחרונים ושכן איתא בזהר פרשת אמור', כוונתו היא על מה שסיים וכתב "או ברביעית יין" והיינו שמאחר ולא מצינו בספרי הפוסקים שלפנינו נו"כ הטור וש"ע וכיוצ"ב, שיכול לקיימה ברביעית יין, הוצרך מהרי"ץ לציין מקור לחידוש זה, וזהו שכ' כ"כ אחרונים ושכן איתא בזהר", והיינו שמהרי"ץ למד שמפשטות דברי הזהר משמע שיכול לקיים לסעודה זו ברביעית יין, וכן מצא מהרי"ץ בדברי האחרונים שיכול לקיימה ברביעית יין, והוא להדיא בספר השל"ה שלמד כן בדברי הזוה"ק שכ' שיכול לקיים לסעודה זו בדברי תורה וביין, וכדהבאנו לעיל, והרי ספר השל"ה היה גלוי קמי מהרי"ץ בהאיי עניינא גופיה, כדחזינן בתשובתו בפעו"צ שם, ולפי"ז מה שכ' מהרי"ץ בפעו"צ שם "ואפ"ה היה (רשב"י) מבקש צדדין לקיימה", היינו על דרך המבואר בשל"ה שאפשר לקיימה בדברי תורה וביין.

(ובספר תהילה לדוד הנ"ל, מבואר שלמד בדברי השל"ה, שכוונתו היא "או ביין" ולא דווקא בתרווייהו). [עיינ לקמן ד"ה מה שכתב בשם של"ה. יב"ן].

שערי יצחק – השיעור השבועי

נ"ב אחר כתבי כל זאת, ממש לעת עתה, דיברתי שוב עם הרה"ג ר' דוד צפירה שליט"א בעניין זה, ואמר לי כמשיח לפי תומו, שהסתפק מאוד בכוונת מהרי"ץ, שמא מה שסיים "לכן יעשנה במצה עשירה (ורביעית) [או ישתה רביעית] יין", הוא סיום והכרעת מהרי"ץ גופא, ולעת עתה מצפים אנו לדבר ה' זו הלכה.

שר שלום הלוי מהאצרי, נתיבות. בן אאמו"ר הרב יואב שליט"א.

דבר ראשון, יישר כוחו. ממש שמחתי לראות כל זאת, כי בזכותו ישבתי על מה שאני אומר כעת בשיעור, ממש בבחינת 'גלייה לדרעיה, ונפל נהורא בבי מדרשא'.

כמעט הנני מסכים לחלק ממה שהוא אומר. אבל נלך לפי הסדר, בכדי שהדברים יהיו ברורים, בס"ד.

ביאור מה שכתב מהרי"ץ זיע"א, זכתבתים בקונטרסים. על איזה 'קונטרסים' מדובר? אם איסור אכילת חמץ בערב הפסח מחצות היום, לא היה מדאורייתא, אלא רק מדרבנן, אזי אולי סעודה שלישית היתה דוחה איסור זה. היכן הוא המקום שבו מהרי"ץ 'האריך בראיות' בעניין זה. והשגה על מ"ש התורת חכם ושושנת המלך, לגבי לצאת ידי חובת סעודה שלישית בלימוד תורה וקבלה, כי אין זאת מסקנת מהרי"ץ זיע"א.

לכאורה, מה שכתב מהרי"ץ זכתבתים בקונטרסים, כוונתו למ"ש בשו"ת פעולת צדיק [חלק ג' סימן קע"ד], כי ישנה שם אריכות גדולה בעניין, לפרש את הדעות בדברי ספר הזוהר, ומתוך כך הוא מגיע למסקנא להלכה ולמעשה. כיון שבש"ס, לא דנו על הנושא הזה.

והראיה שזהו 'קונטרסים', ממה שמהרי"ץ פותח שם במלים 'בשם ה' נעשה ונצליח'. אין שום מקום נוסף בתשובות, שמהרי"ץ פותח כך. הרי זהו ספר שו"ת – שאלות ותשובות – סימן אחרי סימן, ופתאום ישנו כאן כביכול משהו חדש, להורות כי זהו קונטרס מיוחד, שהוא צירף וסיפח לספר. א"כ לכאורה, זהו ה'קונטרסים'.

עוד מעט נראה בס"ד, שזה לא בדיוק, הדבר לא מספיק, כיון שישנה לכך עוד הוספה.

עכ"פ נראה לכאן שכוונת מהרי"ץ בפירושו לתכלאל היא להורות ולהכריע לקיים את סעודה שלישית בשבת זו דווקא, אחר זמן המנחה, והוסיף בהכרעתו שיש לקיימה (עכ"פ לכתחילה) במצה עשירה או ברביעית יין, וציין מקור לדבריו לאחרונים (וכנראה ראה כן בשל"ה ובעוד איזה אחרונים שכ' דלפי הזוה"ק יכול לקיימה ברביעית יין, או דהאחרונים קאי נמי על המצה עשירה וא"כ כוונתו היא לספר טור ברקת שהביא מהרי"ץ בתשובתו שם שהאריך לבאר מדוע עדיף לקיימה במצה עשירה וכמין השו"ע), והוסיף שמה שכ' "או ברביעית יין", כן דעת הזוה"ק, דהכי משמע ליה בלשון הזוה"ק שאמר דחמרא שרי משום דתאיב ליבא, וכדברי השל"ה הנ"ל.

[אגב, ראיתי שמורינו שליט"א בשע"ה סי' פט סעי' ד', הוסיף שיש לשתות שתי רביעיות או יותר, וכנראה כוונת מורינו שליט"א היא משום דפורתא מסעד סעיד וטפי מגרר גריר. אקווה שירדתי לסוף דעתו].

אכן פשיטא שזוהי כוונתו.

ויש להוסיף דלפי"ז כשנבוא לדון מה סובר מהרי"ץ בדעת הי"א קמא שיחלק את סעודת שחרית לשתים, האם כוונתו היא שלדעתם יכול לקיימה בעצה זו לחוד בלא לאכול אחר המנחה שוב, או רק בתורת תוספת בעלמא, האמת שמעתה לא כ"כ איכפ"ל בזה מה סובר המהרי"ץ בדעתם, דגם אי נימא דס"ל דלעצה הראשונה סגי בחילוק הסעודות לחוד, הרי להאמור, הכריע המהרי"ץ בסוף, "לכן יעשנה במצה עשירה או ברביעית יין", שבודאי לא פליג אמרן השו"ע והטור, ופשוט וכמש"נ.

לפי מה שהוא מבין, מהרי"ץ פסק כהי"א בתרא, כי הוא אמר שיעשנה במצה עשירה.

כל זה כתבתי בקונטרסי לעת עתה, ואשמח לדעת חוות דעת מורינו שליט"א בזה. יה"ר שיוסיף מורינו שליט"א עוד רבות בשנים להנחילנו מסורת איתנה, ולהעמידנו בקרן אורה, ונזכה תמיד לשתות ממימי הצלולים והזכים עד ביאת גואל צדק בב"א.

וכעת הוא אומר, דבר חידוש. וז"ל, שהנה מאחר שהוא קובע סעודתו עליה, ודאי צריך לעשות נטילה וברהמ"ז, ונמצא מברך כמה ברכות באותה סעודה, ובוה נמצא שהוא משלים הק' ברכות שצריך לברך בכל יום. בדרך אגב, הינך מרויח בכך, להשלים מאה ברכות, לפי שחסרות חלק בשבת. יש כעת ברכת על נטילת ידים, וארבע ברכות בברכת המזון. אם תאכל מזונות, או פירות, יש לך רק שתי ברכות.

ועוד דבר, ומה גם כי האכילה ע"י פת הוא צורך גדול כנז' בענין שבת, כי הנה באכילת הפת הוא כינוי אל הייחוד, כמ"ש הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל [בראשית ל"ט, ו']. לא כן הדבר, בענין אכילה של פירות וכיוצא. ישנם בכך 'עניינים'.

הבאנו [בשיעור הקודם] את מ"ש הטור ברקת לפני כן, לגבי העניין של חמץ, שהוא רומז ליצר הרע, כי היצה"ר אינו מתבטל מן העולם, אלא צריכים להשאיר לו מקום. אולם כאן משמע, מחדש לנו, שאפילו שזה כבר לא חמץ, אלא העיקר שזהו 'פת', הוא כינוי אל הייחוד העליון. הדברים נשגבים. ישנה חשיבות, לקיים סעודה שלישית בפת.

אמנם אמר כי צריך לעשות סעודה זו קודם שעה עשירית, מפני כי כן כתב למעלה כאשר יבא במקומו, וכפי זה צריך להתפלל תפילת המנחה קודם. ע"י כך נמצא שיאכל מצה בלילה לתיאבון עכ"ל.

עד כאן דב' הטור ברקת. ואומר על כך מהרי"ץ, והנה מבואר לך היטב מלשון הרב טור ברקת, דאפי' בי"ד שחל בשבת, דסעודת הלילה די"ט ראשון הוי דאורייתא, דכתיב [שמות י"ב, י"ח] בְּעֶרְבַת תֹּאכְלוּ מִצַּת.

הרי במוצאי שב"ק כאשר אוכלים מצה, מקיימים בכך מצוה מדאורייתא. ואם נאכל בשבת לפני כן סעודה שלישית, אזי הדבר קצת יפריע לסעודה הבאה. אתה אוכל סעודה דרבנן, ומחליש את עניין סעודת הלילה שהיא דאורייתא. אין דבר כזה. אלא, חייב לאכול פת עשירה, דלא סגי בלא פת.

במהדורא הישנה שהוציא לאור הרשי"ה, הקדימו תשובה, לפני בשם ה' נעשה ונצליח. אולי דייק או 'השלים' מעצמו, או כתוב כך באחד ההעתקים שלפניו. אבל זו טעות. אין זו תשובה לשואל. בדקתי בכתי"ק של מהרי"ץ ואין מלה זו.

בכל אופן, מהרי"ץ כתב שם בסוף הקונטרס בזה"ל, בספר טור ברקת סי' תמ"ד כתב וז"ל, ואמנם לצורך סעודה שלישית, א"א לעשות אותם ע"י פת של חמץ, שהנה נאסר מן התורה מחצות היום ואילך, שנאמר אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם, אך' חלק כנזכר לעיל.

כידוע מדברי הגמרא בפסחים [דף ה.], כי היום הראשון, חציו אסור וחציו מותר. אך ביום הראשון, אך' חלק. הַרְאִישׁוֹן אֲדָם תִּגְלַד [איוב ט"ו, ז'], ערב פסח, שהוא היום שלפני יו"ט ראשון. אם כן, אי אפשר לעשותה ע"י חמץ, כי חצי יום של פסח, אסור מן התורה באכילת חמץ.

וגם על ידי מצה אי אפשר, כי הנה חז"ל אמרו, האוכל מצה בערב פסח כבועל ארוסתו בבית חמיו.

*

לפני שנמשיך, קצת תמוה למעיין, למה הוא – הטור ברקת – מדבר על 'דאורייתא' ועוד מביא את הפסוק, את המקור? לכאורה, תגיד שמסוף שעה רביעית, הדבר כבר אסור. בלא"ה יש איסור דרבנן לפני כן.

נראה מכך, שהיה לו צד להגיד, כי אם הדבר לא היה מדאורייתא, אלא רק מדרבנן, אזי אולי היה מקום לומר, שמצות סעודה שלישית תדחה את איסור אכילת חמץ בערב הפסח. לכן הוא אומר, כיון שזהו מדאורייתא, אין על מה לדבר.

*

אם כן, מה עושים בנ"ד?

אומר הטור ברקת כך, ולכן יעשה הסעודה במצה עשירה. ואע"ג כי לענין הסעודה הג' רבו בה הסברות, ויש אומרים כי על ידי פירות יוצא ידי חובה, מ"מ ע"י מצה עשירה עדיף.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מהלכות שביתת י"ט [הלכה ט"ז], היינו כשחל בחול, דסעודת רשות היא. משא"כ כשחל בשבת, דאכילת סעודה שלישית מצוה היא, כדילפינן מהיום היום ג"פ. אלא שעצה טובה היא למעט, כדי להניח מקום לאורח הבא, וכמ"ש מהרי"ל, ופסקו רמ"א בהג"ה סי' תקכ"ט [סעיף א'].

ישנם כאן, כמה חידושים. אני ממש מתפעל מן הגאונות שלהם. איך הם מעמיקים ומכניסים דברים. הטור ברקת – מצד אחד, ומהרי"ץ מצד שני. ממש הפלא ופלא, איך הדבר מתואם.

הטור ברקת כתב, לברך על מצה עשירה, ברכת המוציא. לכאורה, הרי מצה עשירה היא פת הבאה בכיסנין, א"כ איך ברכתה המוציא? הטור ברקת לא אמר, כמה תאכל. מהרי"ץ הוא שכתב – כשהוא מדבר על דברי הטור ברקת – 'כזית'. והרי זה בודאי אינו השיעור של 'קביעות סעודה'.

כתוב פה חידוש עצום. כיון שאתה אוכל זאת בתורת סעודה שלישית, הדבר נחשב כדין קביעות סעודה. עוד מעט נראה בס"ד, כי דנים בכך הרבה פוסקים, אבל הם – הטור ברקת ומהרי"ץ – אמרו זאת, ממש בכמה מלים. אגב הילוכם. מרוב פשיטותו בעיניהם.

אם כן, יוצא כדלקמן. שאלנו מקודם, הרי לא היתה בארץ תימן מצה עשירה, לא ידעו מה זה. התשובה היא, שמהרי"ץ סובר, נכון שהדבר כך, אבל עכ"פ תעשה מצה עשירה, מכיון שאין לך ברירה. צריכים לעשות את זה. מה הבעיא לעשות? אין מי פירות? וכי קשה לסחוט פירות, וללוש עם המצה? הרי בודאי שאנחנו מתירים זאת, דקיי"ל 'מי פירות אינם מחמיצים'. והראיה, שעשו טינון. אנחנו בודאי סומכים על הדעות, שמי פירות אינם מחמיצים. לא מחשיבים זאת חמץ. אם כן, תעשה מצה עשירה, כי אין לך אפשרות אחרת לקיים סעודה שלישית כראוי.

הסיבה שאני מדגיש זאת, כי 'העולם' לא נהג את זה, מכיון שאכן הדבר הוא קשה. בפועל, לא קיבלו את הדבר. אכלו דברים אחרים, כגון

בדרך אגב, ישנה כאן קצת הערה. מדוע מהרי"ץ נקט בלשון 'חייב'. הרי הטור ברקת עצמו לא כתב 'חייב', אלא 'עדיף'.

על כרחנו, 'איהו דחיק ומוקי אנפשיה', כי 'החייב' הזה הוא אינו ממש חובה, אלא הכוונה 'כמעט חייב'. דהיינו, זהו דבר חשוב שצריכים לעשות.

כל שכן כשחל י"ט ראשון בשבת, שכבר הותר באכילת המצה בלילה, וגם בשחר, ולא נשאר כי אם חֲשֵׁשֶׁת לתיאבון.

לכאורה מכאן נלמד כי זהו מ"ש מהרי"ץ זכתבתים בקונטרסי, איך סועדים אז סעודת שחרית? אלו המלים המקבילות למה שהוא כותב כאן, 'וגם בשחר'. מכך היה נראה, כי זהו ה'קונטרס'. אם כי המבין יבין שזה עדיין לא בדיוק, ולכן מה שנגיד אח"כ ישלים את העניין. עכ"פ אומר מהרי"ץ, ולתקן זה, קל הוא. שיאכל כזית לבד. דבהכי מקריא אכילה וקיום סעודה, כדקיי"ל בכל דוכתא.

ומי בקי בחדרי הזוהר יותר מהרב טור ברקת, אשר יצק מים ע"י מהרח"ו רבו זלה"ה, ואפי' הכי לא דיבר בזה להימנע מלסעוד, אדרבה הזהיר בקום עשה שלא לבטל הסעודה, מטעם שהוא כנוי אל הייחוד.

ומוכרח אתה לומר, מטעם דהרשב"י ענה מודים דרבנן, וחש לדברי רב המנונא. שלכך אמר, אבל מיומאי לא בטילנא סעודתא חדא. אלא שעמד בפניו כשחל י"ד בשבת, ואפ"ה היה מבקש צדדין לקיימה. ולכן כל הבאים אחריו, המקובלים שותי מימיו, לא דיברו מזה כלום. אך אמרו שצריך למעט, ליתן מקום לאורח הבא. וכמ"ש גם החסיד בעל של"ה.

מה גם שהפוסקים כתבו בפירוש, שצריך לסעוד סעודה שלישית, אפי' בחל י"ד בשבת, כמוזכר בטור וש"ע סימן תמ"ד [סעיף א']. וכן נראה הסכמת כל הפוסקים, ראשונים ואחרונים, דלא אישתמיט חד מנייהו לעורר על זה, רק הניחו הדבר כדין שאר שבתות. ואם אסרו לאכול בעי"ט מן המנחה ולמעלה, כמו בערבי שבתות, וכמ"ש הרמב"ם פ"ו

הזה – נדון דיין – נשאר פה, צריכים לחבר את שני הדברים ביחד. רואים בבירור, כי לכך מהרי"ץ התכוון. הרי אלו ממש אותן המלים.

מהרי"ץ מביא שם כך, כתב בשל"ה דף קמ"א ע"א וז"ל, ערב פסח שחל בשבת, נהג ר"ת לעשות סעודה שלישית במצה עשירה. אבל במדינות שאין נוהגין לאכול מצה עשירה – כוונתו לאשכנזים, הסוברים שמצה עשירה אסורה, כד' רש"י וסיעתו – אזי יקבע סעודה ג' בבשר ודגים. ואם קובע סעודה על הפירות, אזי יקח פירות שהם מז' המינים, וכמ"ש הב"י סי' רצ"א. ונהי דלא קי"ל הכי בשאר שבתות השנה, עתה בשעת הדחק שאני. ובזוהר פ' אמור צ"ד ע"ב איתה, שישלים הסעודה ג' בד"ת וביין עכ"ל.

השל"ה כן כותב 'דברי תורה', אולם מהרי"ץ עצמו בעץ חיים התעלם מכך, והביא רק את ה"יין'.

ומה שכתב בשם של"ה, בדברי תורה וביין. לכאורה היינו או ביין, וכן נראה שהבין המגן אברהם בסימן תמ"ד סק"ב יעו"ש. ואם נפרש שהכוונה בדברי תורה וגם ביין, אולי תהיה מכאן ראיה בצדמה, לדברי מהרי"ץ בשו"ת דרשב"י היה מקיים גם כן סעודה שלישית בפועל במאכל לחם, וכדלקמן. איתמר.

ועיין לעיל ד"ה ובספר תהילה. יב"ן.

ומיהו כשחל י"ט ראשון דפסח בשבת, לא הוצרכו הפוסקים להזכיר סעודה ג', דפשיטא הוא שצריך לקיימה בפת כזית. ותדע שכך הוא. שהרי בפ' אמור הקשו בזוהר, דנהמא לא אשתכח מו' שעות ולמעלה, מטעם דכבר ביערוהו. אבל עתה, הנה הפת מצוי, ואינו בכלל האוכל מצה בע"פ, דהא כבר הותר מלילה ראשונה ואילך. שא"כ היאך סעד סעודת שחרית דשבת במצה – איך סעדת סעודת שחרית? אלו בדיוק המלים שהוא כתב שם בעץ חיים, 'דאם לא כן, איך סעד סעודת שחרית?' – והלא איסור מצה בע"פ כולי יומא די"ד, עיי' רמב"ם סוף פ"ו והג"מ ז"ל.

מיני קטניות. דברים אשר קל יותר לעשותם. בתימן רבים היו עושים אז לחוח מקטניות. הלחוח מקטניות הוא לא דוקא בפסח, אלא כל השנה. הם דרך כלל לא היו עושים לחוח מחטה, אלא מ'דורה', מה שנקרא כיום דורה. זה בעין דוחן. וברכתנו שהכל [עיין בשיעור מוצש"ק משפטים התשע"ה ומוצש"ק מקץ התשע"ז]. אולם בנ"ד מהרי"ץ אומר, לא. חייב שיהיה המוציא. מהרי"ץ לא אומר שכך נהגו, אלא כתב בלשון 'יעשנה'. מהרי"ץ פוסק, שזהו מה שצריך. והוא לא מביא את האפשרויות האחרות. הא גופא, כשהוא אומר 'מצה עשירה', מהרי"ץ רוצה שיעשו על פת, ושיברכו המוציא. ואפילו בשיעור קטן.

מה שאמרתי כעת, אולי זה לא ממש להלכה למעשה, אבל כדאי שהדברים יתבררו לאט לאט.

*

ברם, היכן הדברים התבררו יותר? מהרי"ץ כתב שבקונטרסו יש 'ראיות הרבה', עדיין לא ראינו אותן בנתיים.

אלא, הנה כידוע, למהרי"ץ ישנה מהדורא קמא דקמא, של ספרו עץ חיים, שהדפיסוה בצילום מכתב יד קדשו, בירושלם התשנ"ג, עם ה'מדרש חסירות ויתירות'. נראה כי מה שמהרי"ץ אומר בנ"ד, 'זכתבתם בקונטרסי', כוונתו למ"ש שם. הדבר נדפס שם בכת"ק בדף 497, והעתיקו זאת בדפוס בדף 294.

מה שכתב מהרי"ץ 'הארכתי בראיות', זהו שם. אבל זה לא קונטרס, רק חצי דף. נראה אם כן שהוא רצה לצרף את זה עם קונטרסו דלעיל, ואכן בשו"ת פעולת צדיק הותיר חצי דף ריק וחלק בסוף, אשר מסתברא חשב להעביר ולהעתיק הפיסקא הזאת לשם.

במבוא לשו"ת פעולת צדיק, עם פירוש נוח צדיק [בדף 82] כתוב בזה"ל, מלבד כל אלו הספרים והקונטרסים, עוד ערך – מהרי"ץ – חיבר והתקין קונטרסים רבים, בעיקר בימי חרפו, ונרמזו בחיבוריו אחת הנה ואחת הנה. א"כ זהו אחד מהם. ולבסוף, מהרי"ץ הכליל חלק מן הדברים, בשו"ת פעולת צדיק, והעניין

דרבנן. והדברים פשוטים, כמעט לא ניתנו לכתב.

אף שלפי האמת לא מקרי זה דחייה, דלא אמרי' כן אלא בהגיע זמן שתיהן במצב אחד. אבל כאן אכתי לא מטא זמנה, שמצות המצה בלילה. וכבר פסק הב"י בסי' רצ"א כהרמב"ם, דלא סגי בלא פת. גם הב"ח והשכ"ג כתבו, דכשעשאה בלא פת, לא יצא י"ח. וכן דעת הזוהר הקדוש בפ' אמור צ"ד ע"ב, זולתי במקום הדוחק, כההיא דערב פסח שחל בשבת, ודוק. ועיין בהגהת רמ"א סי' תקכ"ט, ועיין מהרי"ל דף כ"ט ע"ב.

ישנה כאן שקלא וטריא, לגבי הנושא הזה. הדברים ממש מאירים את העיניים.

בכל אופן, כאשר אנחנו מצרפים את כל הדברים ביחד, אחרי שאנחנו מגלים את המקורות, מתברר לנו כי מה שמהרי"ץ כתב בעץ חיים בכמה מלים, הדבר בבחינת דברי תורה עניים במקום אחד, ועשירים במקום אחר.

ממילא מובן מכך, כי כאשר מהרי"ץ כתב בעץ חיים זיעשנה במצה עשירה, רצונו להגיד שתעשה מצה עשירה, ותברך עליה המוציא. ככה צריכים לעשות. כי אחרת, אין לך אפשרות לעשות על המוציא.

או ישתה רביעית יין. זהו עפ"י המקורות שהבאנו לעיל.

והוי במקום סעודה. דהיינו, אבל לא פירות ובשר. אכן מסתברא כי מי שאין לו אלא רק את זאת, אזי לכל הפחות יאכל אותם. אבל מהרי"ץ לא רצה להציע זאת, כיון שזה רק בדיעבד. אולם יין, הוא מסעוד סעיד.

מהרי"ץ כתב כבר לפני כן [בשו"ת פעו"צ שם], לגבי היין, אחרי שהוא הביא את דברי כמה"ר שלמה אלקבץ, כתב על כך [במוסגר] בזה"ל, נ"ל הצעיר, אל תתמה על זה מהא דק"ל חמרא מסעוד סעיד, דאינו אלא בדיעבד אם בירך עליו ברהמ"ז. רק אנשים לא קובעים על זה. הרי נאמר [תהלים ק"ד, ט"ז] ויין ישמח ללב אָנוֹשׁ וגו' וְלֶחֶם לֶבֶב אָנוֹשׁ יִסְעֵד,

בדפוס שם, הם בבלו כאן את העניין. הם כתבו, והג"מ. דהיינו 'הגהות מיימוני'. ברם, זאת טעות. ובדקתי בכת"י, וזה לא 'הגהות מיימוני', אלא והה"מ, 'זהרב המגיד'. מהרי"ץ מתכוון למה שדיברנו [בשיעור מוצש"ק ויקהל], בעניין השאלה ממתי מתחיל האיסור של אכילת מצה בערב פסח. הרי לשיטת הרא"ש והר"ז, הדבר מתחיל ממתי שמתחיל האיסור של אכילת חמץ. וכתב על כך הרב המגיד בזה"ל, ויש מי שכתב, דדוקא לאחר איסור חמץ, דהיינו אירוסין דמצה. אז הוא ה'אירוסין', בזמן שאסור חמץ. ומדברי רבינו נראה, כל היום. א"כ זהו פתרון הר"ת, הרב המגיד. כי בהגהות מיימוני, אין שום התייחסות לכך.

ממשיך מהרי"ץ ואומר, אלא מכיון שהותר, הותר לכוליה יומא. ואי מטעם מצה לתיאבון, הנה לא חשו לה רבנן אלא כשחל בחול, והמקיימה בשבת זו במיני תרגימא לא עשה ולא כלום. וטוב היה לו לקיים מצוה כתקנה, ולאכול כזית פת באתר דליעול ירקא ופירות. כי פי' שיאכל מצה לתיאבון, היינו לרעבון, שלא יהא שבע ממאכל בעי"ט, כדי ליתן מקום לאכילת המצה.

מהרי"ץ כתב בעץ חיים, 'הארכתי בראיות'. מי שיעיין פה, יראה את כל הראיות, כפי שהוא כותב בזה"ל, ועוד, כי הנה צדדו רז"ל בכל יכלתם, למצוא תקנה לסעודה ג' דשבת כשחל י"ד בשבת, כדי שלא תתבטל מצותה. ובשיעור סעודה כזו, ובמקום מצוה, לא חשו לאכילת מצה לתיאבון, דתְּבִיבָה מצוה בשעתה. דְּאִפְתִּי האיי מצוה סעודה ג', מטא זמנה. ודא מצוה דאכילת מצה, לא מטא זמנה. ולא דחינן האיי, מקמי האיי.

והדברים קל וחומר. אם במקום מצוה חמורה, אכילת מצה דלילה ראשונה שהיא מדאוריתא, דכתי' בערב תאכלו מצות, חשו חכמים וביקשו תיקון שלא לבטל סעודה ג', שהיא מדרבנן. ק"ו ביום שני, שאין אכילת מצה בו אלא מדרבנן, ואתי מדרבנן ודחי

כעת מובן, למה מהרי"ץ נקט בתורת הדבר הראשון, מצה עשירה. ורק אח"כ כתב, יין. כי מצה עשירה, ברכתה בודאי המוציא, משא"כ יין.

שאלה מהקהל: וקמח מצה?

תשובת מרן שליט"א: יפה. זהו מה שאנחנו רוצים לומר. כעת יובן מה שאמרתי לעיל, 'ברוך ה' אשר הנחני בדרך אמת'. כי כאשר אנחנו אומרים לעשות מאפה של עוגה, ישנו אפילו צד לברך על כך המוציא. הדבר יחשב לקביעות סעודה, מכיון שאתה עושה זאת לסעודה שלישית. לכן היתרנו מאפה העשוי מממצה, כי זהו במקום ה'מצה עשירה' שכתב מהרי"ץ. אם מהרי"ץ היה חי היום, הוא היה אומר לעשות זאת. או שתעשה במצה עשירה, אם אפשר. זה במקום זה.

לעוגה העשויה מקמח מצה אין תורת לחם כמו שכבר הסברנו בס"ד, וע"ע מ"ש בס"ד בשו"ת עולת יצחק ח"א סס"י ל"ח. ומ"ש בחוברת גלאט שארית ישראל פסח התשס"ח דף כ"ג שיש בה תואר לחם, לא נהירא.

יתירה מכך. לא רק עוגה מקמח מצה. יכול להיות, שגם כדורי שוקולד עם קמח מצה. העיקר שזהו משהו, שישנו צד לגביו שברכתו המוציא.

אינני אומר זאת ממש להלכה ולמעשה, לברך על המאפה הזה המוציא וברהמ"ז. אבל מי שיברך המוציא, לא עשה טעות. לפי שיטתם, זהו הדין. ברם אנחנו רוצים לצאת מן הספק, ואומרים לברך בורא מיני מזונות ועל המחיה, אולם הרי בדיעבד מי שברך אפילו על לחם גמור ברכת בורא מיני מזונות, ועל המחיה, הוא יצא יד"ח. העיקר שאכלת פת. מה ברכת עליו, זאת שאלה נוספת. אין קשר, בין דיני ברכות, לבין דיני סעודה.

שאלה מהקהל: האם אפשר לגבל את פירורי המצה עם ביצים, בכדי לדבקם, ולהכין כמו לחמניות?

תשובת מרן שליט"א: כן. העיקר שזה לא יהיה תוריתא דנהמא. צריך שלא יהיה תואר לחם.

ובגמ' [ברכות דף ל"א]. אמרו בפירוש, שהיה ראוי לברך אחריו ברכת הזן, אי לאו משום דלא קבעי אינשי עליה, עיין ב"י סי' ר"ח. מזה משמע, דלא מהני במקום סעודה, אלא בדיעבד. וכן דייקי דברי הגאונים שהב"א מר"ן סי' רע"ג ס"ה, דמשמע בדיעבד, דוק.

א"כ בעצם ישנו צד, שהברכה האחרונה על היין תהיה ברכת המזון. את זאת, מהרי"ץ מביא. בסדר. כיון שיכול להיות שהברכה על היין תהיה ברכת המזון, א"כ יש לזה חשיבות. או ממש פת. אולם פירות ובשר, הם לא בחשבון. רק מי שאין לו וכדו', מכיון שסוף סוף ישנן דעות הסוברות שיוצאים בכך יד"ח, בודאי שיעשה את זה. אבל מהרי"ץ לא רצה להגיד זאת.

ולגבי להגיד דברי תורה, מובן כי הדבר הוא רק לרשב"י, לפי רוס'מדרגתו.

שאלה מהקהל: גם בתמרים, יש מסעד סעיד.

תשובת מרן שליט"א: כל פרי משבעת המינים, הוא יותר חשוב משאר פירות.

שאלה מהקהל: א"כ למה מהרי"ץ לא מציע, פירות משבעת המינים?

תשובת מרן שליט"א: כי אין על זה 'המוציא', וברכת המזון. לגבי תמרים מצינו בגמ' ברכות [דף יב.] שהם נמי 'מיין זניי'. [לא מסעד סעיד, כמו שאמר השואל למעלה]. וכך נפסק להלכה בש"ע [סי' ר"ח סעיף י"ז], שאם בירך על היין ברכת המזון, במקום על הגפן, יצא. והוא הדין אם בירך על התמרים ברכת המזון, במקום על העץ, יצא. ואפילו לא אמר אלא ברכת הזן, בין על היין בין על התמרים, יצא יעו"ש.

שאלה מהקהל: ומצה מבושלת?

תשובת מרן שליט"א: אנחנו חוששים לדעת האומרים, שאסור לאכול מצה מבושלת בער"פ, כיון שזה נשאר מצה. הדבר לא עלה על דל שפתם של רבותינו ואבותינו נע"ג. מצה מבושלת, מאן דכר שמה. בודאי שבקלות היה אפשר לבשל מצה, אבל הם סברו כנראה שהדבר אסור באכילה בער"פ.

שערי יצחק – השיעור השבועי

התורת חכם, סיכום [באות ער"ב] את כל תשובת מהרי"ץ הלזו בזה"ל, כשחל יום טוב בשבת ויום ראשון, או ביום ראשון ושני, חייב לסעוד סעודה שלישית בשבת, ואין לבטלה כלל. ומכל מקום צריך למעט קצת, כדי ליתן מקום לאורח הבא, שהוא יום טוב, דהיינו כדי שיוכל לאכול במוצאי שבת שהוא ליל יום טוב, בין אם יהיה יום טוב ראשון או שני.

זולתי כשחל ארבעה עשר דפסח בשבת, שיוכל לקיימה קודם שעה עשירית במצה עשירה. ודוקא מעט. או אם הוא מִמְחֲצֵי חקלא, יעסוק בקבלה (ח"ג קע"ד).

לגבי מצה עשירה, והמלים 'ודוקא מעט', את זאת אפשר לקבל. אבל לגבי 'מחצדי חקלא', מהיכן הוא לקח שזאת היא מסקנת מהרי"ץ? הדבר תמוה.

'מִמְחֲצֵי חקלא' פירושו, הקוצרים בשדה. זהו כינוי ידוע ל'מקובלים'. ר"ל תעשה כמו רבי שמעון בר יוחאי.

הרי מהרי"ץ לא הביא זאת במסקנא. [מלבד שלא כתב בסגנון 'מחצדי חקלא' כאן]. וזה לא שאני חושב, שמהרי"ץ סובר כי הדבר אינו מועיל, אלא שהדבר לכשעצמו אינו נכון. מהרי"ץ סובר, שרשב"י קיים סעודה שלישית בפועל, ולא שעסק רק במעשה מרכבה. מהרי"ץ כתב זאת במפורש, אינני יודע כיצד התורת חכם התעלם מכך.

וזה לשון מהרי"ץ [שם בדף קכ"ג], ואפילו הכי מסיק ר"ש, דאפי' בזמן זה, דהיינו שחל י"ד בשבת, היה מקיימה שהיה עוסק במרכבה. שכמו שבסעודת שבת היה מקשר כל הבחינות, כן בעסקו בסודות, כמות זה כן מות זה, ולעולם היה מקיים ר"ש סעודת ג' בפועל במאכל לחם.

מהרי"ץ מסביר, שרשב"י התאמץ. לכן גם מהרי"ץ התאמץ, שיעשו סעודה במצה עשירה. עכ"פ כך כתב התורת חכם, 'יעסוק בקבלה'.

בא שושנת המלך בהלכות יום טוב [אות ו'], ו'הוסיף שמן למדורה, וכתב בזה"ל, יעסוק בקבלה' במקומה. במקום הסעודה. א"כ הוא

אם זה פירורי מצה בתורת עוגה, או כפי שאמרנו לעיל – אפילו עם שוקולד. וכדומה. הרי כתוב בסימן קס"ח [סעיף י'], לגבי פירורי לחם, כי אם זה מפורר דק דק, אף על פי שאין בו כזית, ולא תואר לחם, מברך עליו המוציא וברכת המזון. ואם כעת מערבבים בזה גם שוקולד, אזי יכול להיות שזה כמו למרוח שוקולד על פרוסת לחם, כי הפירורים נחשבים 'תואר לחם'. אין הכי נמי. העיקר, שיהיה בורא מיני מזונות. ללא בישול או טיגון.

שאלה מהקהל: מה עם 'טעם מצה'? הרי טועמים מצה?

תשובת מרן שליט"א: בעוגה כמעט לא טועמים מצה. אם תאכל את זה עם שוקולד, השוקולד יבטל כמעט את טעם המצה.

שאלה מהקהל: כמה אחוים צריך שיהיה, הקמח מצה?

תשובת מרן שליט"א: צריך להיות לפחות שמינית קמת. לכל הפחות. לא קמח תפוחי אדמה הרבה. בכדי שיוכל לברך על כך בורא מיני מזונות, צריך שיהיה לפחות אחד חלקי שמונה. שיהיה עי"ז כזית בכדי אכילת פרס. בכדי לברך בורא מיני מזונות, ועל המחיה.

שאלה מהקהל: ומספיק לאכול רק כזית?

תשובת מרן שליט"א: כן. לכל הפחות.

אתם הגעתם ישר לשאלות של 'הלכה למעשה'. אולם אני רציתי וחשבתי שהתהליך יהיה יותר טוב, כשיהיה אטי, בכדי שהדברים יהיו מיושבים על הלב. אבל, טוב עכ"פ שאמרתם זאת.

*

לפי ענ"ד, התורת חכם וכן שושנת המלך, לא נחתו למסקנא האמיתית של מהרי"ץ. אינני יודע למה. כנראה הסיבה היא – וכך היא האמת – כי קשה להבין את סוף דעתו של מהרי"ץ בנ"ד. ומדברי שושנת המלך – למרות שבדרך כלל הוא לא נגרר אחרי התורת חכם, בנדון דידן הוא כמעט העתיק אותו – נראה כי זה בגלל שהיה קשה לו לעמוד, מהי המסקנא כאן. לכן הוא העתיק אותו, נמשך אחריו, ועשה רק מעט שינויים, ונראה לי שהם דוקא לגרועותא.

קכ"ג [ד"ה ומוזה] וז"ל, ומוזה למדנו דאין לדחות סעודה שלישית כלל, זולתי בי"ד שחל בשבת. דכולם ר"ש ורב המנונא שויס בזה. לאחר מכן, בד"ה ואפילו, זהו מה שהבאנו מקודם.

ואח"כ בדף קכ"ד, נמצינו למדים, דכולהו מודים דאין לבטל סעודה שלישית בכל אופן שיהיה, זולתי בי"ד שחל בשבת דאתדחיא בכמה גוונים, ואפ"ה היה ר"ש מבקש צדדים לקיימה, כנזכר שם בזהרה. ויעו"ש עוד בדף קכ"ז ד"ה והנה נתבאר.

לשון הזהרה"ק הוא, מיומאי אשתדלנא דלא בטילנא סעודתא דשבת, אפילו אינון יומי דאשתכח ביה. בהאיי יומא, חקל דתפוחין קדישא אתברך, ומתברכן עלאין ותתאין, והאיי יומא קישורא הוא דאורייתא.

א"ר אבא – מה היה עושה רבי שמעון? – הכי הוה עביד ר"ש, בזמנא דאסתלק סעודתא דשבתא, מסדר פתוריה ואשתדל במעשה מרכבה. והוה אמר, הא סעודתא דמלכא דייתי למיכל גבאי.

רבים מרבוותא מבינים, שרשב"י היה עושה סתם שולחן ריק, והוא רק היה דורש עליו בדברי תורה, כאילו הדבר היה סעודה שלישית. אולם מהרי"ץ מבאר, כי 'מסדר פתוריה' היינו, שהוא ממש עשה סעודה שלישית. כמו שתי הסעודות שלפני כן. אלא שהיה 'מסדר פתוריה' עם פת, דהיינו מצה עשירה. כפי שהוא עשה בכל הסעודות. לכן בעצם אין כאן משהו מיוחד.

א"כ מובן כי בגלל זאת, הוא לא הביא פרט זה במסקנא.

אבל בכל זאת, כיון שמהרי"ץ הביא את הי"א הראשון, לחלוק סעודת שחרית לשתים, לכאורה בשביל מה הוא הביא אותם? על כרחנו, ללמדנו כי ישנו מקום גם לזה. דהיינו, מרוב שמהרי"ץ רצה שיקיימו סעודה שלישית, הוא נתן גם את האפשרות הזאת. ובכך מרויחים גם לאכול פת. מי שיעשה גם את זה, וגם את זה, הדבר בודאי יותר טוב. אולם העיקר הוא, כפי הדעה השנייה. זהו דבר ברור.

הפך את העניין לגמרי. התורת חכם לא כתב זאת במפורש, ובעל שושנת המלך רצה להסביר, אולם נראה לי כי זאת איננה דעת מהרי"ץ. והרי הם אמורים להביא את שיטת מהרי"ץ, זהו הסיכום של השו"ת.

וז"ל ספר שושנת המלך, כשחל יום טוב בשבת וביום ראשון, או ביום ראשון ושני, חייב לסעוד סעודה שלישית בשבת, ואין לבטלה כלל. ומכל מקום צריך למעט בה קצת, כדי להניח מקום לאורח הבא, דהיינו יום טוב, כדי שיוכל לאכול במוצאי שבת שהיא ליל יום טוב.

ואם חל ארבעה עשר בשבת, יקיימה קודם שעה עשירית בכזית ממצה עשירה. ואם הוא ממחצדי חקלא, יעסוק בקבלה 'במקומה' (ח"ג סי' קע"ד).

אמנם מה שהוא שינה וכתב 'בכזית' במקום 'מעט' שכתב התורת חכם, הוא אמת ויציב, כמפורש במסקנת מהרי"ץ.

[ממה שכתב מהרי"ץ, כזית מצה עשירה, משמע דלא סבירא ליה דבעינן לסעודת שבת כביצה פת כדעת מרן. וליכא למימר דדוקא כאן היקל מהרי"ץ כדעת הסוברים דסגי בכזית מפני חששת לתיאבון, שהרי כתב בזה"ל, ולתקן זה קל הוא שיאכל כזית לבד, דבהכי מקריא אכילה וקיום סעודה כדקיימא לן בכל דוכתא ע"כ, דמשמע שכך הוא עיקר הדין. ועוד, שהרי מדבריו שם בסימן י"ט ד"ה ולענ"ד, נמי משמע דסגי בכזית. ואם כן מה שכתב קל הוא שיאכל כזית לבד, אין זה כלפי שאר שבתות דבעינן כביצה, אלא זהו מפני הרגילות לאכול הרבה יותר. וכן כתב בהדיא מהרח"כ בשם טוב פרק כ"ט משבת הלכה ח' ריש ד"ה אין (השני) ופרק ו' מסוכה הלכה ז' דסגי בכזית. וכבר רמזתי לכל זה בהערתי הנדפסת בביאור יוסף חן על שו"ת חן טוב סימן מ"ד אות י"ב דף קפ"ו סוף ד"ה ודע. וכך מקובל אצלנו בפשיטות דסגי בכזית. ויש לעיין שמא אף מרן שמצריך כביצה, אינו אלא דרך חומרא. איתמר.]

מהרי"ץ זיע"א מדגיש, בכמה וכמה מקומות, לקיים סעודה שלישית גם באופן זה. כגון בדף

שערי יצחק – השיעור השבועי

תשובת מרן שליט"א: לכאורה זאת שאלה טובה. הדבר צריך עיון. נויש להעיר דלעניין סברת הגאונים דלקידוש במקום סעודה סגי ביין כמו שהביא מרן בסימן רע"ג סעיף ה', יש מן האחרונים שכתבו דהוא הדין לתמרים, ומדברי מרן שם לא משמע כך יעו"ש. איתמר].

שאלה מהקהל: לכתחילה לחלק את סעודת שחרית לשתיים, וגם לאכול אחרי מנחה מצה עשירה?

תשובת מרן שליט"א: כן. ככה מרויחים הכל. מחלקים את סעודת שחרית לשתיים, ובכך ישנו ודאי ממש פת וברכת המוציא, ואחר כך – לפני שעה עשירית – לאכול מצה עשירה, כפי שאנחנו מציעים מאפה של עוגה, או דברים מן הסוג הזה, ואז גם אם תברך על כך בורא מיני מזונות, לכל הפחות עדיין ישנו צד לכך שזה נחשב פת.

שאלה מהקהל: לא עדיף לקבוע סעודה על עוגה, וזהו?

תשובת מרן שליט"א: אם תאכל כמות גדולה, הדבר עלול להשביע אותך. אפילו לפני שלוש שעות, משמע מדבריהם כי זה עלול להשביע בכל זאת. אפילו לפני שעה עשירית, הפרי חדש בסימן תמ"ד ועוד פוסקים אומרים למעט. וכך מתבאר מתשו' מהרי"ץ דלעיל. אבל אין הָכִי נִמְי, מצד הדין אתה צודק. מי שיעשה ויאכל, אין הכי נמי, הדבר ודאי טוב. כל אדם לפי טבעו. אם הוא יודע, שהדבר לא ימעט לו את תיאבון האכילה בלילה.

שאלה מהקהל: כי אם הוא יברך מזונות, אזי הוא יהיה במחלוקת. אולי זה המוציא, ואולי זה מזונות. משא"כ אם הוא יעשה על זה קביעות בשעה שתיים.

תשובת מרן שליט"א: בסדר גמור. אבל זיל הכא קא מדחי ליה, זיל הכא קא מדחי ליה. הרי מהרי"ץ דיבר על לפני שעה עשירית, ובכל זאת הוא אומר לאכול רק כזית. כנראה סברתם היא, כי בכל זאת, בכדי להגיע לערב רעב. גם אם הוא לא יאכל 'על השבע', אבל רעב הוא לא יהיה. הם העדיפו, כמה שפחות. ככה נראה. והם סוברים שהברכה היא המוציא.

אמרנו בס"ד בשיעור מוצש"ק פקודי, כי מסתברא שהכלל שבש"ע י"א וי"א העיקר כ"א בתרא, שייך גם בספרו של מהרי"ץ. כלו' לאו דוקא בש"ע. ומצאתי כעת ראיה לזה ממהרי"ץ עצמו שכתב כזאת כלפי ספר ארחות חיים, בתשובתו שהעלינו בס"ד בספר נר יוס טוב [פ"ג דף י"ד], ביו"ט י"א שצריך לברך על הנר, וי"א שאין צריך וכו'. הרי זה מסכים למנהגינו. מה גם שקבע סברתם באחרונה יעו"ש"ב.

אבל מזה שמהרי"ץ לא השמיט את הי"א קמא, שמע מינה שאינה דעה דחוקה. אדרבה יש לה מקום.

במלים אחרות, א"כ מה שכתב מהרי"ץ, 'כך כתבו האחרונים ושכן דעת הזוהר פרשת אמור', הדבר קאי על שני הדברים. נכון שהדבר כתוב בשלחן ערוך, כפי שטען הרב שר שלום, אבל מהרי"ץ הדגיש שיעשנה במצה עשירה, כוונתו לומר דוקא מצה עשירה, ולא סגי בפירות ובשר. ואפילו רביעית יין, הוא בדרגא שנייה. בשביל זאת, הוא הדגיש את זה. הדבר חוזר על שני הדברים. האחרונים שרמו, הם הטור ברקת והשל"ה. וזאת לא הכרעה שלו, אלא שלהם, וזה המשך ליש אומ' בתרא. ענינו בס"ד על כל חמשת השאלות.

שאלה מהקהל: האם ישנה עדיפות ליין, יותר משבעת המינים.

תשובת מרן שליט"א: לפי דעת מהרי"ץ, כן. אמנם ישנם כאלה הסוברים בדיוק ההיפך, אולם אליבא דגאון עוזנו מהרי"ץ, הרי ליין ישנו צד של ברכת המזון, לפי המקור שבגמרא. אם קבעו עליו סעודה. א"כ בודאי שזה יותר טוב מפירות. וישנם לאידך גיסא האומרים, כי בכלל לא יוצאים ידי חובה ביין. לכן, החכם עיניו בראשו, לצאת ידי חובת כולם.

שאלה מהקהל: לפי מהרי"ץ, למה דוקא יין ולא תמרים? הרי גם בתמרים יש צד של ברכת המזון [כמו שהבאנו למעלה מהגמ' ושלחן ערוך].

*

הרצויה לאכילת מצה עשירה, וחקירה האם נוטלים ידים ומברכים ברכת המזון על אכילת מצה עשירה אפילו אם אכל פחות משיעור קביעות סעודה.

הוא הביא שם את כל הדעות. מבואר בספר טור ברקת שצריך ליטול ידיו על אכילת המצה עשירה. וזה לשונו, מאחר שהוא קובע סעודתו עליה, ודאי צריך לעשות נטילה וברהמ"ז, ונמצא מברך כמה ברכות באותה סעודה. עכ"ל. ויש לחקור אם מיירי באופן שהוא אוכל כשיעור ג' או ד' ביצים ושבע מהם, לכן הוא נוטל ידיו ומברך ברכת המזון, או דילמא דמיירי באופן שאוכל פחות מן השיעור, שהרי צריך להימנע מאכילת שיעור קביעות סעודה כדי לאכול מצה לתיאבון, [וכמ"ש הפרי חדש בסי' תמ"ד, ויבואר לקמן בס"ד]. אלא מיירי באופן שאוכל מצה עשירה פחות משיעור קביעות סעודה, בשיעור כביצה ויותר ותו לא, וכיון שכוונתו באכילה זו לצאת ידי חובת הסעודה מברך עליה ברכת המזון, וזהו דקאמר הרב טור ברקת, 'שהוא קובע סעודתו עליה, ר"ל שאוכלה בתורת סעודה שלישית, וכיון שאסור לו לאכול עוד יותר מזה לכן זהו השיעור המחייב.

אכן בודאי שהפשט הוא כך, זהו דבר מפורש. ואח"כ [בדף פ'] הוא מביא, שהדבר אינו מוסכם. ישנם כאלה החולקים על זה. וז"ל, אולם למעשה הסכימו כמה פוסקים אחרונים שאין לברך המוציא, וברכת המזון על מצה עשירה בכל גווני, דעכ"פ מידי מחלוקת לא נפקינן וכו'.

מעניין שמהרי"ץ קיצר בפרט זה, הוא לא כתב במפורש 'המוציא'. אולם לפי המקורות שלו, כך הוא הדבר.

חושבני כי בגלל זה, 'העולם' לא עשה מצה עשירה, כיון שהם הסתפקו האם לברך עליה המוציא. לכן העצה של מהרי"ץ, לא התקבלה בפועל. [ואפילו אחיו מהרש"ץ בזבח פסח, לא כתב רק שיקיימנה ברביעית יין יעו"ש]. לא עשו זאת. כנראה ראו, כי ראשית אין להם מצה

הרדב"ז כתב זאת במפורש, כפי שהעלהו החיד"א בספרו ברכי יוסף [בסימן תמ"ד] בזה"ל, הנכון – כך אומר הרדב"ז – שיערוך שלחנו, ויברך המוציא על מצה עשירה, ויאכל ממנה כזית, ויברך עליו ברכת המזון על הכוס. יש לו גם ברכת היין, מלבד ברכת המזון על הכוס.

ואע"ג דכתיב ואכלת ושבעת וברכת, ה"מ מן התורה. אבל מדרבנן, אפילו לא אכל אלא כזית, מברך עליו. ויאכל וישתה דברים המגרים הלב, כדי שיאכל מצה לתאבון. הרדב"ז בתשובות החדשות סי' תפ"ט.

החיד"א דן על דבריו, וכותב בזה"ל, ויש להעיר, דבאתרא דליעול בהא דכתיב ואכלת ושבעת וכו', דהוא דבר פשוט. ומה גם דאיכא מדבוותא דסברי, דכזית דאורייתא נמי. ליעול מר דמצה עשירה פת הבאה בכסנין, ודינא הוא דלא מברך אלא א"כ קבע.

ועוד אחרת, דמסתמא דעביד נטילה ומברך, ובכזית איכא מ"ד דלא יברך. והו"ל להרדב"ז לבאר כל זה.

הגם דבכל זה יש דעות, וגם אי סבר דסעודת שבת משויא ליה קבע, או דלהיות אוכל זה לסעודה ג' ושלחן עורך הוי קבע, הו"ל לבאר השתא דנחית לאפוקי שאינו שבע מזה, וכתיב ואכלת ושבעת, טפי הו"ל לבאר כל הנז'.

ומ"מ נראה, דהנכון שיטול ידיו ויברך, ויאכל כביצה ויותר מעט ממצה עשירה. למסקנא אומר החיד"א, כי כזית לא, אלא כביצה. והוא מסביר, דכיון דרגיל לקיים סעודה ג' תדיר בפת ובקביעות סעודה, השתא נמי הוי קביעות, ויברך ברכת המזון. כן נראה לי. ועמ"ש לעיל סי' רצ"א בס"ד.

אלו סברות מחודשות.

שמחתי לראות כי בני הרה"ג שאול הי"ו – שאול בחיר ה' – בספר 'זאת חוקת הפסח' [מדרך ע"ו], תפס את הנקודה הזאת טוב, האריך לברר ולהסביר את העניין הזה, כדאי לראות זאת בפנים, [תחת הכותרת], שיעור הכמות

שערי יצחק – השיעור השבועי

תגובת מרן שליט"א: נכון. אבל הלא העניין הוא, לעשות אותן בזמן של קרבן פסח. הרי במוצאי שבת, זהו הזמן של צליית קרבן פסח. וישנם כאלה הסוברים, שלפני כן זה לא כשר. כך שיטת רש"י וסיעתו. לפי שיטתו, אם עושים את המצה לפני כן, לא יוצאים ידי חובה. 'איסורא דאורייתא'. כי 'הוקש המצה לפסח', כמבואר בגמ' פסחים דף ק"כ ע"ב. אבל יכלו לאפות בכל זאת מצות לפני שבת, ואמנם לשיטתם אולי לא יוצאים בהן ידי חובה בליל פסח, אבל הן לא חמץ, ומותר לאכלה בסעודה ג'. אלא ש"מ כדקא אמרן.

שאלה מהקהל: לגבי מצה עשירה, באיזה מי פירות המדובר? כל מי פירות, או רק דברים חשובים, כמו יין או שמן? כי מהרח"כ כתב בספרו שם טוב, כי לימון וכדומה זה לא נחשב, אלא צריך דברים חשובים.

תשובת מרן שליט"א: הרמב"ם פרק חמישי הל"ד כתב, כגון יין וחלב ודבש ושמן זית, ומי תפוחים ומי רמונים וכו'.

המשך השאלה מהקהל: מה לגבי מי ביצים? תשובת מרן שליט"א: ישנו בכך ספק. מרן בש"ע פסק שזה ג"כ נחשב מי פירות. הדבר מפורש בסימן תס"ב. לכן מי שירצה לעשות מצה עשירה, עליו ללמוד קודם את ההלכות הללו, לדעת את פרטי הפרטים הדק היטב, כי ישנם כמה וכמה פרטים, והוא עלול להיכשל ח"ו. לכן אינני רוצה לדבר כעת על כך.

לגבי תשובת מהר"י משרקי בספר רביד הזהב, שכתב כי אין לנו מצה עשירה, וכפי שכתב הרמ"א וכו'. שני הערות על המובא בס' באר מרים. בספר באר מרים, בתכלאל לפסח עם שתילי זיתים של הרה"ג חזקיהו דחבש שליט"א ודף ל"ז, הביא את תשובת רביד הזהב בזה"ל, ראיתי להעתיק כאן מתוך תשובת הדיין המצויין כמוהר"ר יחיא משרקי זצוק"ל, בנו של רבינו בשו"ת רביד הזהב סימן ט"ל וז"ל, שאל השואל על עניין יו"ט ראשון שחל להיות בשבת, אם מחוייבים לעשות סעודה שלישית כשאר שבתות השנה, אם לא. לפי שהמנהג הפשוט בכאן כשחל י"ד בשבת, לקיימה במיני

עשירה. וגם אם כן, הרי ישנם הסוברים לברך בורא מיני מזונות. לכן הם לא עשו את זה. ברם כיום – זהו מה שאני אומר – ב"ה שיש לנו את האפשרות הזאת, של מאפה עוגה, שזהו דבר יותר פשוט.

אמנם המאמר מרדכי בסימן תמ"ד סק"ב השיג ע"ד החיד"א שהבאנו, וכותב בסוף כי מדברי הרדב"ז ז"ל – שהעלה החיד"א – אין ראיה. דהרב ז"ל לא הזכיר פרט דין זה דקביעות סעודה, ולא ידענו טעמו, אולי היה לו שיטה אחרת שלא כדברי מרן ז"ל ושאר פוסקים שאנו סומכים עליהם יעו"ש. ומביאו כף החיים. אך לפי האמור, הנה שלך לפניך, שהטור ברקת, אשר כן הולך בדרך מרן, שהרי חיבורו סובב על סדר השלחן ערוך, סובר כך. ומסתברא כי גם מהרי"ץ.

שאלה מהקהל: א"כ עדיף עוגה מאשר מטוגן? תשובת מרן שליט"א: לגבי מטוגן, בקביעות סעודה זה לא המוציא. עדיף משהו אפוי. אבל אם העלית זאת, האמת היא כי זכור לי שישנה שיטת הגאונים, שאפילו על תבשיל 'מעשה קדירה', אם קובעים על זה סעודה, הברכה תהיה ברכת המזון. זאת שיטת הגאונים, אולם היא דחוייה בפוסקים, אבל שמא גם זאת דרגא, זה ג"כ חשוב לענייננו. אבל זה לא ממש להלכה.

שאלה מהקהל: הם לא יכלו בתימן לעשות עוגה מקמח מצה?

תשובת מרן שליט"א: כיון שהמצות רכות, אי אפשר לטחון אותן. רק מצות כמו שישנן כיום, שהן קשות, אפשר לטחנן.

שאלה מהקהל: רק במוצאי שב"ק, היו מתחילים לאפות את המצות.

תשובת מרן שליט"א: נכון. מי שיכול, מי שעושה בביתו באופן פרטי, אם יאפה במוצאי שבת, הוא מקיים מצוה מן המובחר. כבר דיברנו על כך באריכות בעבר.

הערה מהקהל: כוונת השואל לומר, כי בכל מקרה לא היה להם אז קמח מצה, מאחר שבכל מקרה התחילו לאפות רק בליל יום טוב. והרי בשביל סעודה ג' צריכים מצה מלפני הפסח.

וזהו מה שהתכוון כמה"ר יחיא משרקי, לית לן מצה עשירה, במציאות אין. כי זאת אינה התרבות שלנו, לא היו אוכלים דברים כאלה.

וכנראה חוץ מכעכים – פֶּעֶךְ בלשון ערבי – שיש שהיו נותנים בבצק גם סוכר. גם שמעתי מפי אבא מארי זלה"ה שהיו יהודים שמכרו בשוק של צנעא עוגה הנקראת בארצות המזרח בקלאוה, ובצנעא קראו לה כדרכס בקלאוה בצירי, אבל בבתים לא עשאוה ע"כ. אך נראה שאין זאת אלא בהשפעת התורכים ששלטו בתימן. וראיתי כתוב כי אף לשאר ארצות המזרח, הגיעה מתורכיה. ואין לשאול מדוע לא קיימו סעודה שלישית בכעך, כי אף שהבצק נילוש בשמן וביצים וקוחטה, היו נותנים בו גם מים. איתמר].

אולם מהרי"ץ בכל זאת סובר, שבפסח לצורך קיום מצות סעודה ג', אתה כן צריך לעשות את זה, למרות שזה לא מקובל. הרי הדבר מותר ואפשרי.

לגבי מה שהוא שואל שם – בבאר מרים – בהמשך וז"ל, ויש להעיר לפ"ז, לשם מה העלה רבינו דברי השל"ה דרשב"י היה עוסק בתורה במקום סעודה שלישית, שבודאי אין זה הלכה למעשה כלל, וכנז"ל בדברי בנו של רבינו. וגם רבינו עצמו לא נהג כן, וכעדות בנו כדלעיל. ואכן לא כתב רבינו דין זה במקומו בהלכות סעודה שלישית סימן רצ"א, אלא הביאו כאן מפני דוחק העניין של קיום סעודה שלישית בער"פ שחל בשבת. ועדיין צריך תלמוד.

הוא שואל, למה השת"ז הביא לעסוק בתורה, במקום סעודה שלישית?

חושבני שהתשובה לכך פשוטה. כי שכח שם שהיו תלמידי חכמים מאד עניים, כנראה לא נשאר להם בשר או פירות, וק"ו מצה עשירה שאין להם, וגם יין – ליתר דיוק משרת צימוקים – לא היה להם מספיק. בשביל זה מתאים יותר לוי' להם ללמוד תורה. כי תורה יש להם... לכן השת"ז כתב זאת.

ואפילו שמן הסתם בלא"ה הם היו עוסקים אז בתורה, אבל כנראה העניין הוא שצריך לכוון בהם בהדיא שיהיו במקום סעודה שלישית.

תרגימא או במעט בשר. ואם יו"ט ראשון שבת, מקיימים אותה בכזית פת או יותר מעט. עכשיו חדשים מקרוב באו, שמורים שאין צריך לקיימה, וסומכים עצמם על דברי הזוהר הקדוש פרשת אמור דף צ"ד והמקדש מלך ז"ל שם. ואנחנו לא נדע מה נעשה ועל מי לסמוך, אם על הזוהר והמקדש מלך, אם על דברי התלמוד והפוסקים ז"ל.

תשובה. דבר זה מוסכם בגמרא ובפוסקים ז"ל, שהוא חייב בסעודה שלישית כשאר שבתות השנה, דמאי שנא. ואפילו בי"ד שחל בשבת, פסק מרן בשולחנו הטהור סימן תמ"ד בשם רבינו תם, שיקיימנה במצה עשירה. וכן פסקו הרה"ב ז"ל בח"ב סימן תפ"ט, ומור"ם ז"ל בהלכות שבת סימן רצ"א.

הוא מאריך שם, ומביא שם גם את תשובת מהרי"ץ שהקדמנו, 'על הדרך'. ובכלל דבריו הוא אומר, וכן הוא מנהיגנו לקיימה במיני תרגימא, הואיל ולית לן מצה עשירה וכמ"ש מור"ם ז"ל. הוא מביא את הרמ"א.

שאלו תלמידי חכמים, מה הפירוש 'אין לנו מצה עשירה, כמו הרמ"א? הרי הרמ"א סובר, שאסור לאכול מצה עשירה בער"פ? א"כ על מה הוא מדבר?

עניתי על כך בס"ד, כי על כרחנו הוא התכוון, שאין לנו מצה עשירה במציאות, ושהדבר מתאים למ"ש מור"ם. דהיינו, לפי הרמ"א זהו איסור, ולנו אין את זאת לפי המציאות. על כרחנו ככה לפרש. וראיתי כי הוא כיוון את הדברים הללו.

ברם, צריכים פה לדייק פרט אחד. יתכן שהם חושבים, כי הסיבה שלא עשו בתימן מצה עשירה, אין לכך הסבר. סתם. לא היו רגילים בכך בפסח. אבל האמת היא, מפני שבכל ימות השנה – אף פעם – הם לא היו עושים לחם מתוק. בסגנון שליתמינים אז, לא היו עוגות ועוגיות וכו'. וכדומה. אין פת מתוקה. זה לא שאין מצה עשירה, אלא שעוגות ועוגיות בלא"ה כל השנה, לא היו בתפריט שלהם בכלל. לכן ממילא גם מצה עשירה בפסח, לא עלתה להם בראשם, כי אין זאת דרך האכילה שלהם.

אולם האמת נתבררה. בשנים האחרונות התגלה כתי"ק של בעל שתילי זיתים, ואכן נתברר כי זאת טעות, וכתוב 'בית יוסף'. כך אמר לי ידידנו הרה"ג איתמר כהן שליט"א, שביקשתי ממנו לבדוק זאת בצילום מכת"ק הנמצא בידו.

מוזר א"כ איך העתיקו 'נראה לי'. יכול להיות, שישנה לו מהדורא נוספת, שהוא הוסיף עוד משהו אחרי הב"י, וכתב איזה חידוש, ועל זה כתב את המלים 'נראה לי'. והם קפצו, דילגו עד 'נראה לי'.

עכ"פ מה שכתב השת"ז, 'זלא נהגו כן', הוא העתיק זאת מהב"י. יוצא א"כ, שאין ראיה ממנהג תימן, האם נהגו כמו הרי"ף והרמב"ם, או שלא. וכך רואים גם מדברי מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק (ח"ב אמצע סימן קל"ה), כי הוא מסתפק בדבר. הוא דן לגבי הטינון, אולי יכול להיות שהתערבו מים בהמשך. והוא אומר, בשלמא לפי מרן זה אסור, רק לפי הרי"ף והרמב"ם זה מותר. נראה שאי אפשר היה לדעת, מהו המנהג. ובלנ"ד עוד נרחיב בעיקר דבריו בשיעור נוסף.

מובן עכ"פ שזאת טעות. השת"ז רק העתיק את הב"י, לפי מנהג ארצותיהם. האם השת"ז מתכוון כי גם אצלנו? מסתבר שלא.

בספר זית רענן, שהוא כבר ראה את כתי"ק, כתב בזה"ל, 'זלא נהגו כן (ב"י). כ"ה בכתי"ק וברוב כתה"י. ובכמה כת"י מצויין כאן נראה לי, במקום ב"י. ולענ"ד אין הפרש בין הגירסאות, דאף לספרים שמצויין כאן ב"י, רבינו המחבר מסכים לב"י שגם אצלנו לא נהגו כדעת הרי"ף והרמב"ם. אלא העיקר כדעת הסוברים דמי פירות עם מים ממהרין להחמיץ, וכמו שפסק מרן כאן.

הדבר נראה מאד דחוק. קשה לקבל זאת. מלבד מה שאמרנו כי במציאות אי אפשר היה לדעת מהו המנהג בנדון דידן.

*

שאלה מהקהל: מי שאינו משתמש בקמח מצה בפסת, מה עדיף שיעשה בסעודה שלישית?

*

ברם ישנו דבר מעניין ומפליא, אשר הוא עומד עליו בהמשך. זהו דבר חשוב מאד.

הוא כותב כך, גם מה שכתב רמ"א בסימן תס"ב סעיף ד', דבמדינותיהם אין נוהגין ללוש במי פירות וכו' ע"ש, השמיט רבינו, ובפירושו שם האריך בדיני לישה במי פירות. ובסוף סק"ד שם הביא דעת הרי"ף והרמב"ם סבורים דמי פירות עם מים אינם ממהרים להחמיץ, אלא הוו כשאר עיסה הנלושה במים לבד, וכתב ע"ז רבינו שלא נהגו כן (נ"ל) ע"ש.

בשלחן ערוך נפסק, כפי הדעות החולקות. כי אם מערבבים אפילו מעט מים עם מי פירות, זה ממהר להחמיץ. לכן, אסור לערב מים. צריך שיהיה רק מי פירות, ללא כל תערובת אחרת. ואם זה כבר נעשה, תאפה זאת במהירות – פחות משיעור הילוך מיל – מכיון שזה עלול להחמיץ. השת"ז מביא את דעת הרי"ף והרמב"ם, וכתב על זה 'זלא נהגו כן'. מובן מדבריו, כי לא נהגו בתימן כדבריהם. אבל הוא מציין את המקור לכך, 'נראה לי'. לכאורה, מה הפירוש 'נראה לי'? נראה לי שלא נהגו כמותם? הדבר נשמע מאד משונה.

וחוץ מזה, הרי אמרנו כי במציאות לא היתה להם מצה עשירה, א"כ כיצד אפשר לדעת מה נהגו, ומה לא נהגו?

עומד על כך, בספר באר מרים שם, והוא מעיר כי זה לא 'נראה לי', אלא צ"ל 'בית יוסף'. וז"ל, אלא שעדיין צריך בירור מה שציין רבינו 'נראה לי', שאין דרכו לכתוב כן אלא כשכותב איזה חידוש מדנפשיה, ולא כשמתאר איזה מנהג. וא"כ לכאורה נראה שנפלה כאן ט"ס, ובמקום נראה לי צ"ל 'ב"י', שכן מרן בב"י הביא דעת הרי"ף והרמב"ם וכתב שאין נוהגין כן. אולם בכל הספרים שראיתי, כתוב כאן נראה לי.

האמת היא, שלא כתוב שם 'זלא נהגו כן', אלא כתוב בדיוק את המלים שכ' השת"ז, 'זלא נהגו כן'. השת"ז העתיק ממש את לשון הבית יוסף.

בטוב, ושהוא רוצה כבר ללכת, ועדיין לא דיבר. ע"כ נאלצתי להפסיק באמצע. היה בדעתי להשלים זאת כעת בשיעור, שזה מתאים למסגרת דרשת שבת הגדול. אולם אני רואה כי גם כעת אין זמן לדבר, לא נותר פנאי. אולי בהזדמנות אחרת בעזתי"ת.

בכל אופן, נאמר כעת רק כמה נקודות, כמה 'ראשי פרקים'. את 'השורה התחתונה', אחרי ככלות הכל.

לצערנו, הערבירב מרימים כעת ראש, היו צריכה לראש [איכה א', ה']. דיברנו [שם בעצרת], כי הם רצו להרוס את יהדות תימן, קעקעו את היסודות. וכן את כל עם ישראל. זכורני כי סיפר לי אביו זצ"ל של ידידנו הרב בנימין יהודה יצ"ו, 'אני שמעתי במו אזני את ראש הממשלה הראשון אומר, תדעו לכם שבעוד עשרים שנה, לא יהיו בא"י שומרי תורה ומצוות'.

הם היו בטוחים – אנשי השמאל, אנשי הערב רב – שהם יצליחו להשחית עד היסוד כל חלקה טובה. כך לפי כל 'הכלים' אשר היו בידיהם. הם הרסו את הקדושה, ואת הצניעות, ואת האמונה. כגון בצבא. מקומות של טומאה. והכל בשיטה ובמכוון, למגר את הקדושה ואת הצניעות. אין הפרדה, בשיטה, במכוון. במזיד. הם היו בטוחים בכך.

על כן צריכים לדעת, כי הנה יום אחד הם התעוררו, ראו פתאום להפתעתם כי בעוד חמש עשרה שנה, הציבור החרדי יהיה הרוב. ההיפך הגמור ממה שהם היו בטוחים, שהם ימחקו את היהדות בכלל.

לכן, הם נלחמים. אבל צריכים לדעת, כי הם נלחמים באמת.

אומרים בשם אחד הצדיקים, כי הרשעים נלחמים על השקר – באמת. ואנחנו נלחמים על האמת – בשקר...

הסיבה לכך היא, כי מה שמפריע לנו, עוזר להם. היצר הרע דוחף אותם, נותן להם את כל הכוחות, והם נלחמים 'באמת'. ולנו, היצה"ר מפריע. מקשה עלינו.

תשובת מרן שליט"א: למה הוא לא משתמש? תגובת השואל: כי הוא חושש לחזור וניעור. הוא משתמש רק במצות אפיוות.

תשובת מרן שליט"א: במצות אפיוות, אין חשש חוזר וניעור. אם המצה אפיוה טוב, הכי הרבה זה נקלה, לא נשאר. דבר קלוי, אף פעם לא יחמיץ.

תגובת השואל: הוא חושש למצה עצמה, שממנה עשו את הקמח.

תשובת מרן שליט"א: איך יש בה חשש חוזר וניעור.

תגובת השואל: כי ישנם הטוענים, שהם לא מספיק מקפידים שם בחוזר וניעור.

תשובת מרן שליט"א: טוב, א"כ ישנה את העצה השנייה, לעשותה ברביעית יין.

תגובת השואל: זה הכי עדיף?

תשובת מרן שליט"א: כן.

שאלה מהקהל: דוקא יין, ולא מיץ ענבים?

תשובת מרן שליט"א: חושבני כי גם מיץ ענבים. מהו ההבדל? מיץ ענבים דינו כיון.

המשך השאלה מהקהל: למרות שהוא לא משמח?

תשובת מרן שליט"א: הוא כן משמח. מהרי"ץ אוחז, שזה משמח. שהרי הוא כותב בהקדמתו לאגדתא דפסחא, כי גם יין צימוקים הוא משמח.

תוספת לדברים שנאמרו מפי מרן שליט"א בעצרת הרבבות' שנערכה בירושלם עיקו"ת. כוח הרע יותר גדול מכוח הטוב. מכתב שקיבל מרן שליט"א לגבי החיזוק שנתן לקהילה בירושלם עיקו"ת, בענייני קדושה וצניעות. חשיבות הקדמת גיל הנישואין. ובעניין גידול הבלורית. ובעניין 'רענון נהיגה' בהפרדה בין גברים לנשים.

הזמן קצר והמלאכה מרובה.

דיברנו בס"ד בעצרת הרבבות' [שנערכה בער"ח ניסן בירושלם עיקו"ת], וחשבתי להשלים כעת את מה שלא הספקתי להגיד שם. כי באמצע שדיברתי, אמרו כי הרב הגאון משה צדקה שליט"א ראי"ש פורת יוסף, שהוא המוביל הראשי של אותה עצרת, אינו חש

שערי יצחק – השיעור השבועי

מאז שהרב נתן לנו הסכמות לחוברות שהוצאנו, פקדו את מעונו וגם התקשרו נשים לשאול שאלות, וגם הן קיבלו הסכמות. אם בע"פ, אם בכתב, אם הוציאו ספרים בנדון. כך שזקפת לרב זכות גדולה בנושא זה. כאשר אשה כזאת מכוסה לגמרי, ויש כאלו גם שהגדילו לעשות, ומקיימות הלכה למעשה של 'כל כבודה בת מלך פנימה' ולא יוצאות מפתח ביתן רק לצורך גדול. נאלצת לצאת. היא לא מכשילה אף אחד. מישהו מאמין, כי ישנו דבר כזה בזמנינו?

ואותו אברך שסיים את סדר לימודו בכולל ונתקל בהן, לא מאבד את תורתו וכל יגיעתו לריק וכו'. אשריהם ישראל. בזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים, וניגאל בקרוב בעזרת הי"ת.

זהו דבר אחד, שחשוב לדעת.

אמנם לגופו של עניין, צריכים בזה וכל כיו"ב של הרדידים וכיסוי הפנים, שיקול דעת עמוק של מורה הוראה מובהק. ואכמ"ל.

*

דיברנו לגבי העניין דלעיל, ואמרנו כי אכן אנשי סטרא דשמאלא הללו, הם רשעים גדולים, אבל אנחנו צריכים לדעת כי הקב"ה גם תובע מאיתנו, 'אבל אשמים אנחנו'. דיברנו לגבי העניין הזה, כי צריכים לחשוב שבגלל כל הטומאה שישנה כיום, כל המכשירים – מכשילים – המטונפים, חייבים לחשוב איך מקדימים את גיל הנישואין. לא להשאיר את הבחורים להיאבק בנסיונות קשים. זהו דבר אחד.

עכשיו נגיד בס"ד דבר נוסף, בעניין הצופ – דהיינו בלורית הראש הקדמית – לצערנו בזמן האחרון אני רואה הרבה בחורים תימנים, אמנם עם פיאות ארוכות, אך יש להם 'גם' צופ גדול. בלורית גדולה וארוכה.

גם בעניין זה, צריכים לעשות מיד 'ביעור חמץ'. אפילו לא לחכות לתספורת בערב הפסח.

שאלה מהקהל: מה זה צופ?

תשובת מרן שליט"א: בלורית. קְדַקְדַּ שְׁעַר מִתְהַלֵּךְ בְּאֶשְׁמֵי [תהלים ס"ח, כ"ב].

עוד צריכים לדעת, כי כוח הרע הוא חזק מאד מאד. אין לזלזל, בכוח של'אויב. כאשר אנחנו אומרים, 'ממשלת זדון תעביר מן הארץ', אין הכוונה למדינות העמים הכופרים, כגון רוסיה וכדו'. אלא על יצר הרע, כמו שהעלה מהרי"ץ בעץ חיים שם בשם האר"י ומהר"י ונה יעוש"ב.

גם החפץ חיים אומר – כך מובא בשם ספר מגד גבעות עולם [דף ע"ז] – בזה הלשון, בתפילות ימים נוראים אנו מתפללים 'ותעביר ממשלת זדון מן הארץ'. והיה מבאר והולך החפץ חיים זצ"ל, שאין הכוונה על ממשלת העמים ועניני הנהגת המדינות, אלא שיש היום בעולם הזה שליטה של הרע על הטוב. כי זאת לדעת – היה משנן הח"ח זצ"ל – שצריכים לידע, שכח הרע גדול מכח הטוב [וכן שמעתי בשם הגה"צ ר' ירוחם זצ"ל]. ועל רע זה אנו מתפללים, ותעביר ממשלת זדון מן הארץ, שיפסיק הרע למשול בכיפה. כוח הרע, זהו ה'ממשלת זדון'. לרע ישנו כוח חזק מאד.

אבל ברוך ה', הקב"ה מצילנו מידם.

ע"כ צריכים לדעת, כי דבר ראשון, 'לא אלמן ישראל'. ישנן כיום הרבה מעלות, ברוך ה'. פי' לא ינוח שֵׁבֶט הַרְשָׁע על גֹרֵל הַצְדִּיקִים [תהלים קכ"ה, ג'].

ישנו בפני מכתב, שכתבה רבנית אחת מירושלם עיקו"ת. וכך היא כותבת, הרב ראה במהלך כל השנים הללו כשתמך ועודד אותנו, את כל הנשים החפצות בכך, שהתרבו יותר ויותר נשים נערות ואף ילדות, המחזירות עטרה לישנה. נפתח גן לילדות, שהדרישה לבוא רק עם שמלות עד הקרסול ורדידים על הראש, ולומדות רק לימודי קודש.

שמעתם את זאת?

למרבה הפלא, הילדות שלומדות בגן זה, הן גם הנכדות של ראש הממשלה. האם הייתם מאמינים? בתו (כנראה מנישואין ראשונים) הולכת עם כל אביזרי צניעות אמותינו, כולל כיסוי פנים.

הנה לנו קיצוניות, לצד השני. סטרא דימינא.

שמגדלין בלורותיהן, מלבד כי הוא דרך שחץ וגאווה וכו' יעו"ש. איתמר].

*

נקודה נוספת, לתשומת לב.

בספר וזאת התורה [עמ' נ"ג] כתב בזה"ל, בַּר מִן דִּין, אפילו אם אינו מסלסל בשערותיו, אלא רק משאיר אותם שיגדלו ויתארכו – בחור אחד שאל אותי, איזה גודל בלורית אפשר? ענית לוי, כלום. אם ניכר שזה יותר ארוך, אזי אפילו מיעוט. אין לכך שיעור – גורם בזה כמה צרות, כי השערות הן מורות על הדינים, כמבואר בשער המצוות פרשת קדושים. וצריך להסירן ולגלחן, כדי שלא ליתן אחיזה לחיצונים. ורק הנשים צריכות להשאיר השערות, כי הדינים הם הכרח בעולם, ולכן ראוי להם להשאיר השערות, משא"כ הגברים.

ושמעתי מעט"ר א"א הרא"ש זצוק"ל, מעשה שהיה עם עט"ר מורינו – המקובל – הרב מרדכי שרעבי זצוק"ל, שבא אצלו אדם אחד, ואמר לו שבנו אינו מקשיב בשיעורים ומפריע ואינו מתנהג כשורה. אמר לו הרב, שיחתוך לו את הבלורית. תגזור לו אותה.

וכן עשה. בלילה חתך לו הבלורית.

ועל אף שבבוקר, הבן התמרמר על כך, אבל מאז ואילך נתיישב בדעתו, והתחיל ללמוד ולהקשיב כשאר בני גילו. התחיל ללמוד כמו שצריך. הוא הוציא לו את הטומאה הזאת.

סיפור כזה ממש מפורסם בשם הצדיק רל"י מברדיטשוב. ואולי נתחלף לכותב דלעיל. או שהר"מ שרעבי למד זאת ממנו. או אירע גם אצלו, בלי קשר.

בלנ"ד עוד נאריך על כך בשיעור נוסף.

שאלה מהקהל: וכי רק הדברים הללו צריכים להעיר לבני הישיבות לתקן. לא חסר עניינים, כגון זמן הקימה לתפילת שחרית וכו'.

תשובת מרן שליט"א: על זה כבר מדברים ראשי הישיבות והמשגיחים. אני הקטן מעורר את הנושאים שלא מדברים...

*

רציתי לדבר על כך באריכות, אולם אין זמן כעת.

עכ"פ נאמר שני דברים.

עניין הבלורית שבזמנינו בישיבות הליטאיות, ודומיהן, מקורו מרוסיה. אבל צריכים לדעת, שהדבר לא היה גם אצלם בעבר. הכל בגלל הגזירות. הם לא כ"כ אשמים. הם עברו הרבה גזירות מהשלטונות, והרבה קשיים, שלא ניכנס אליהם כעת. ישנם סיפורים שלמים. אבל תשמעו את הדברים, מפי החפץ חיים – כמובא בספר בקדושתו של אהרן [חלק ראשון דף תצ"ה] בזה"ל – כאשר היה מרן – האדמו"ר מבלז – בשנת התר"צ בפולין, וביקר אצל ה"חפץ חיים" בוארשא, חזר ה"חפץ חיים" אל אכסניית מרן והחזיר לו ביקור. אחר כך נסעו יחד בעגלה. בדרך שאלו מרן – האדמו"ר מבלז שאל את החפץ חיים – האם נכונה השמועה כי באה, כי בישיבתו מתירים ללכת עם בלורית? מובן מזה כי לחפץ חיים שהיתה ישיבה, בעירו ראדין, שחלק מן הבחורים שם הלכו עם בלורית.

אמר לו ה"חפץ חיים", בן התשעים ומעלה, בחביבות נפלאה: בעלזער צדיק – הצדיק מבלז. בלשונות אירופה 'הופכים' את סדר המלים משוסדמה – חס ושלום לא היתרתי בלורית. אצלכם במקומותיכם, אור התורה לא נפגם. אבל אצלינו, אור התורה כבוי.

נאלצתי להקים ישיבה כדי להחזיר את אור התורה, ולהכניס בה כל מי שירצה. וכי זה כן, וזה לא? גם עם בלורית. אבל בעזה"ת נתקן זאת.

אצל חסידי הבעש"ט, אור התורה לא נפגם. ב"ה הם נשארו עם הרבה מדרכי היהדות, הצניעות והקדושה וכו'. אם התימנים בזמנינו היו מגיעים אל הישיבות החסידיות, אזי לא היה קורה בנושא זה מה שקורה. אבל אנחנו בגלות, ככה תקועים באמצע.

[גם בספרו משנה ברורה הלכות תפילין סימן כ"ז ס"ק ט"ז העלה בזה"ל, כתב בספר מחצית השקל, ורע עלי המעשה של אותן האנשים

שערי יצחק – השיעור השבועי

פניתי לדגל התורה, וביקשתי מהם לפנות למשרד הרישוי, ולבקש מהם שבמכתב שמקבל כל נהג לאחר חמש שנים, יהיה כתוב שישנה אפשרות לעשות את המפגשים בהפרדה, ויכתבו שם את המספר של דגל התורה.

וכה השיבו לי:

שלום רב. אבקש לציין לפניך כהערה:

מבחינת משרד הרישוי, אין לגיטימציה לקיום קורסים נפרדים באופן רשמי.

שמעתם? אוי ואבוי. מדינת עֵשׂו. באופן רשמי, אסור לעשות הפרדה. הם לא יכולים לכתוב, שיעשו הפרדה.

ההתארגנות הזו היא – אפשר לעשות זאת, רק על ידי – התארגנות אישית – ציבורית, המבוססת על בקשת הנרשמים. האופציה הזו, אינה מוכרת באופן רשמי מסיבות שונות. מנגד – אנו משתדלים לעדכן את כלל הציבור המעוניין באופציה הזו, ואלפים כבר עברו קורסים. תוכל לעדכן בכך את מכריך וידידיך. ע"כ דבריהם.

לעשיית הקורס בהפרדה – ישנה אפשרות להתארגן ולעשות זאת, אבל אי אפשר לעשות באופן רשמי. הם לא יפרסמו את זאת. אבל מי שרוצה – יש להתקשר למזכירות של דגל התורה במספר: 03-6762622, ולקבל שם את כל הפרטים.

בברכת התורה

ינון מנוס.

וכל המזכה את הרבים וכו'.

בשבח החוברת 'באר הפסח' להרה"ג אליהו סויסה שליט"א, בעניין חוזר וניעור בפסח. ולגבי טחינה 'אחוד' שבכשרות בד"צ בית יוסף.

בקשר ל'חוזר וניעור' בפסח, ידידנו הרה"ג אליהו סויסה שליט"א, ב"ה הדפיס בשנה שעברה את החוברת 'באר הפסח'. השנה הוא לא הדפיס, כי כנראה שאין הבדלים. מה שכתוב בחוברת באר הפסח שיצ"ל בשנת התשפ"ד, כל מה שקשור ל'חוזר וניעור' כתוב

דבר נוסף.

קיבלתי מכתב חשוב מידידנו הרב ינון מנוס הי"ו, מהעיר ראש העין ת"ו, בזה הלשון – חשוב לדעת זאת – לק"י. לכבוד הגאון הגדול מורינו ורבינו רבי יצחק רצאבי שליט"א.

אחדשה"ט.

אם הדבר אפשרי אשמח שכת"ר יזכיר בסוף השיעור במוצ"ש הזה או הבאים אחריו, את הענין הבא.

כל נהג לאחר חמש שנים מעת קבלת הרישוי, מקבל מכתב ממשרד הרישוי ובו כתוב שהוא נדרש לעשות רענון נהיגה. כלומר, עליו לעבור כשלושה שיעורים עם מורה נהיגה (בכיתת לימוד ולא בנהיגה על הכביש) ובסיומם מבחן, ובזה תלוי המשך מתן תוקף לרשיון הנהיגה שלו. (רענון נהיגה זה נדרש לעשות רק פעם אחד במשך חייו, אא"כ הוא עובר עבירות תנועה וכו').

ולא מעט אנשים ונשים חרדים (אף אברכים ונשות אברכים) בלית ברירה, עושים קורס זה אף שהקורס מעורב, גברים ונשים יחד. ואין הם יודעים שישנה אפשרות גם לגברים וגם לנשים, לעשות את הקורס בהפרדה מלאה.

שאלתי כמה מחבריי האברכים, והם אמרו שלא ידעו שיש אפשרות בהפרדה מלאה, ובלית ברירה הם הלכו למעורב. אמנם יש לציין שלא הלך כל אברך בגפו אלא כמה אברכים הלכו יחד, וישבו בפנית הכיתה, אבל מ"מ אין ספק שאין הדבר ראוי ואף מכווער לעשות כן. ובפרט אחר שאני עצמי השתתפתי בקורס הנפרד, שאף שבתחילה הקורס התנהל ברצינות וכובד ראש, אבל לאחר כשעה, כבר נשמעו בדיחות וקלות ראש בין המורה ובין התלמידים, וכן התלמידים בינם לבין עצמם. ובפרט בשיעור שהיה ביום למחרת, כבר הרגישו רובם בנוח כאילו מכירים זה את זה מזה זמן רב. ובודאי שבמעורב, הדברים חמורים לא פחות, וזה גורם להרהורי עבירה רבים ושאר מכשולות, ובפרט בימי הקיץ. ודי למבין.

העוסקים בעבודת הקודש של מלאכת האפייה, אנשים כשרים ונאמנים, המתנזרים מכלים אשר אין רוח חכמים נוחה מהם. כל המכשירים הטמאים.

כידוע שיראים ושלמים ואנשי מעשה, נוהרים ומדקדקים בתכלית השמירה ובהקפדות רבות במצות מצוה, החל משמירת החטים משעת קצירה, וכן טחינת וניפוי הקמח, ועושים משמרת למשמרת בכמה וכמה הידורים בעסק המצות.

אך דא עקא, שעצם אפיית המצות, נעשית לדאבוננו גם ע"י אנשים קלי דעת, שאינם מדקדקים במצוות. שמלבד החסרון ביראת שמים הנדרשת ביותר לעבודת קודש זו, גם הרבה פעמים דעתם מוסחת מפני כך – הם חולמים. מי יודע איפה הראש שלהם נמצא – ואינם נוהרים בשמירת המצות כדת וכהלכה.

על כן דבר גדול מאד עשו העסקנים החשובים, אשר ארגנו אפיית מצוות בכמה מאפיות מצות, שתהיה כל מלאכת ועסק האפייה רק על ידי פועלים יראי שמים, המתנזרים בתכלית הריחוק מכל הכלים הטכנולוגיים שנאסרו מכבר ע"י גדולי ישראל.

וישנו דבר נוסף, שחשוב לדעת. הדבר אינו רק לגבי אפיית מצות.

רבנים חשובים שליט"א כתבו בזה"ל, מגיעים אל פתחנו הרבה שאלות, בנוגע לכשרותם של אותם המשתמשים באינטרנט באיסור, הן לגבי סופרי סת"ם אשר מבואר בשו"ע [או"ח סי' ל"ב סעיף כ'] 'שצריך להיות מאד ירא שמים וחרד לדבר השם'. והן לגבי השוחטים והבודקים, אשר צריכים להיות יראי שמים מרבים' כמבואר בפוסקים, וכן שאר כל העוסקים במלאכת הכשרות, אשר בודאי צריכים להיות יראי שמים מרבים. והן לגבי מלמדי תינוקות ומרביצי תורה – איך יכול להיות, מלמד תינוקות אשר משתמש במכשיר טמא? הוא יחנך את התלמידים? – אשר כבר כתב הרמב"ם [הל' ת"ת פרק ב' הל"ג] שצריך שיהיה המלמד תינוקות 'בעל יראה'.

שם. הוא בעצמו אמר לי, שאין הבדלים ושינויים. דיברתי איתו אתמול או שלשום. וניתן לעיין גם בשיעור שלנו מהשנה שעברה, כי הדברים לא נשתנו.

בין היתר, באופן מיוחד, רבים ביקשו לברר בקשר לטחינה של חברת אחוה, בהכשר בד"צ בית יוסף. היתה שאלה על כך, וביררו ומצאו כי זה ללא גלוטן.

הרי אנחנו לא סומכים בפסח על הכשרים ספרדיים, בגלל העניין של 'חוזר וניעור'. אפילו לגבי אורז, קשה לסמוך עליהם, מכיון שישנו גלוקוז, כדי שהגרגרים לא יידבקו האחד לשני. ומבחינתם, הם לא בודקים את זה. קשה לבדוק זאת. מי יבדוק? על כן, ישנו בכך חשש.

אולם לגבי הטחינה, התברר כי אין בה שום חשש, כי זה מגיע מארץ אתיופיה, ואין בזה שום חטה או חשש אחר. זאת טחינה שמיוצרת על ידי חברת טעמן. ישנם כנראה כמה סוגים, על חלקם כתוב 'ללא גלוטן' ועל חלקם לא, אולם התברר שהכל ללא גלוטן. רק מסיבות טכניות, הם לא כתבו על חלק 'ללא גלוטן'. אבל הם אישרו בכתב במפורש, התחייבו על כך, שאין בזה גלוטן בכלל.

שאלה מהקהל: כל החברות, או רק של אחוה? תשובת מרן שליט"א: של אחוה. זהו מה שאנחנו יודעים.

מי שרוצה לשאול כל מיני פרטים, אפשר להתקשר אל הרב סויסה ולשאול אותו, הוא ב"ה בקי ומשתדל לברר את הדברים בנושא הזה. וירבו כמותו בישראל.

בעניין חשיבות אפיית המצות ע"י עובדים כשרים ונאמנים, שמתנזרים מכל המכשירים הטמאים. וכן לגבי סופרי סת"ם, שוחטים ובודקים, וכל העוסקים במלאכת הכשרות, וכן מלמדי תינוקות ומרביצי תורה, אשר משתמשים באינטרנט באיסור, בנים לא אִמון בם.

בקשר למצות, קיבלתי מה שפירסמו תלמידי חכמים שליט"א, לחזק את האברכים החשובים שיחיו, אשר נתעוררו לתיקון המעוות במאפיות המצות, שיהיו הפועלים

שערי יצחק – השיעור השבועי

שאלה מהקהל: מי שמחמיר לקחת מצות שנאפו אחרי חצות, האם בשנתנו זו יש לקחת מצות שנאפו ביום ששי אחרי חצות?
תשובת מרן שליט"א: הדבר כדאי. אמנם השנה זה פחות חשוב משנים אחרות, אבל בכל זאת ישנו עניין בכך. לפי השלחן ערוך, זהו מה שצריך לעשות.

בשבח החוברת 'זאת חוקת הפסח', מאת הרה"ג שאול רצאבי הי"ו, שיצא לאור כעת במהדורא חדשה.

ברוך ה', ישנה בשורה טובה. יצ"ל החוברת 'זאת חוקת הפסח', במהדורא חדשה, מאת בני הרה"ג שאול הי"ו, כל הפרטים בעניין 'ערב פסח שחל בשבת' מבוררים שם בצורה מורחבת. אור חדש על ציון האיר. וכבר דיברנו בשבחה בשנת התשפ"א, שאז ג"כ חל ע"פ בשבת. יישר חיליה לאורייתא. ניתן להשיג אותה בחנם אצל הרב שאול, וכן אצל הרב ניר הי"ו במכון פעולת צדיק.
גם מכירת חמץ, ניתן לעשות כעת דרכו. ותזכו לשנים רבות ומועדים טובים, אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

בברכת התורה

הנהלת יד מהרי"ץ

טלפון: 050-4140741

ומאד הזהירו גדולי הדורות, ובראשם מרן החת"ס [חי"ב דף כא. ועוד] על גודל הנחיצות שיהיו יראי אלהים באמת, כי זולת זה לא יתכן להחדיר אהבת תורה ויראת שמים בלב התלמידים.

בכל אופן, לגבי מצות מסורת, של הרב אוריאל חלא הי"ו, בנו של הרב אריה זצ"ל – שכיום הוא בעל המפעל – בדקנו איתנו את הנושא הזה, ע"י ידידי הרב יואב שליט"א, אולם לפני ימי 'בין הזמנים' קשה להשיג אנשים כאלה, אשר עוסקים בלישה ובאפייה, שיהיו רק אנשים שאין להם את המכשירים הללו. כמובן, למפעל עצמו, המכשירים לא נכנסים. אבל אחרי ראש חודש ניסן, שכבר אפשר יותר שיהיו העוסקים בני תורה, מי שרוצה יכול לבקש ממנו באופן מיוחד, ולהשיג זאת. הוא יודע, ואפשר לסמוך עליו. ולגבי שנה הבאה, לדבריו הוא כבר יעשה זאת לכתחילה, שלא להכניס בכלל אנשים כאלה. אולם עכשיו, כיון שבשלב הראשון הוא לא יכל לעמוד בזה, הוא אמנם גם אז השתדל כי אלה אשר עוסקים בלישה ובאפייה, יהיו ללא המכשירים הללו. לגבי הנקיון, קשה למצוא אנשים שהם 'נקיים'. אבל לגבי הדברים העיקריים, שהם הלישה והאפייה, שהכל יעשה על טהרת הקודש, ע"י אנשים שאין להם שום מגע עם הכלים הטמאים הללו. מי שרוצה, שיפנה אליו באופן מיוחד. ב"ה אפשר לסמוך עליו, ולקחת את זאת, שיהיה חלק וכשר, קדוש למהדרין מן המהדרין. הגם שמצד לשמה, אנחנו לא מצריכים מצד הדין, אין במצה קדושה כמו תפילין וכו', ובתימן לא אמרו וכדעת הרמב"ם כמ"ש בס"ד בש"ע המקוצר [ועיין בהרחבה בשיעור מוצש"ק ויקרא התש"ע, ומוצש"ק ויקרא ומצורע התשע"א], אך אין להם נאמנות, ויש חשש חימוץ, וכן מצד גדרי קדושה והשקפה.

גם כיון שהמצות שלנו הו בגדר הכשר בד"ץ, צריך שיהיה מתאים גם לאשכנזים וספרדים, והם מצריכים לומר לשמה גם במצות. ואי אפשר לסמוך על אנשים כאלה.

אם ישנן עוד כמה שאלות, ניתן לשאול כעת.